

Fundraising and Giving Tzedaka in Halacha

Show# 218 | May 4th 2019

תלמוד בבלי מסכת מנחות דף סה עמוד ב

ת"ר: וספרתם לכם - שתהא ספירה לכל אחד ואחד.

תוספות מסכת מנחות דף סה עמוד ב

וספרתם לכם שתהא ספירה לכל אחד ואחד - גבי יובל כתיב (ויקרא כה) וספרת לך דאבית דין קאמר להו רחמנא ושמא בית דין סופרין ומברכין כמו שאנו מברכין על ספירת העומר וגבי זבה דכתיב (שם טו) וספרה לא שייך בה ברכה כיון שסותרת דאי חזיא אפילו בשביעי סתרה.

הר"ן על הרי"ף מסכת פסחים דף כח עמוד א

ובהגדה גם כן אמרו בשעה שאמר להם משה תעבדון את האלהים על ההר הזה אמרו לו ישראל משה רבינו אימתי עבודה זו אמר להם לסוף חמשים יום והיו מונין כל אחד ואחד לעצמו מכאן קבעו חכמים לספירת העומר כלומר בזמן הזה שאין אנו מביאין קרבן ולא עומר אלא מחשבין נ' יום לשמחת התורה כמו שמנו ישראל באותו זמן.

האלו כמה מלך ההערוחה דלעילא . שמאיר הארס גדולה ביום הזה וביובאי . ובגדר זה לא היו ימים טובים לישראל כשתי אלה . וגם מלך זה אין שייכות בהם שום מלוא בענדא דלחחא . כי הכל רק מלעילא . חכו גם כן ענין הגאמר בגמרא שבהם בנות ירושלים יולדות וחולות בכרמים ואומרות בחור שא עיניך . כי בימים האלו בא הארס גדולה מלעילא עד שנס הדברים הנמוכים מאוד שמלך עולם הזה יוכלו להנשאות למעלה ראש להקדושה . והרע חולות בכרמים . שהוא כענין אמרם ז"ל עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות מחול ללדיקים לעיל . כי בימים האלו נעשה החגלות הקדושה דלעילא מעין לעיל . שאו יביה כל אחד מראה באלצבו ככה אלכינו זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו עילה ונשמחה בישועתו :

נהמשך להמאמר מפרשת מסעי . המחזיל החודש הזה נקרא סנחם אב . שזכיתי לשמוע ביהוד ספי הקדוש . ביום פ"ז באב :

והנה אחר ישימ' שנגמר בשלימות בקריעת ים . אז נתגלה ההכרה האמת של בחי' אב לעיני כל ישראל . וכל אחד ואחד הראה באלצבו ואמר זה אלי ואנוהו אלכי אבי וארנונמכו . הייט שכל אחד ככיר וראה כי הוא יתברך לו לאב . חכו אלכי אבי . אשר רשיי הקדוש דחק לפרש . לא עתה הוא החילת הקדושה . רק מוחזקת היא אללנו מאבותינו . ועפי דבריו הקדושים עוד לא יוכן מלת אבי בלשון יחיד . כי אבותינו הקדושים ג' היו . וככל המורה כולם לא נמצא בלשון הזה . רק אבותי או אבותינו . [רק ביעקב אלכינו ע"ה שאמר אלכי אבי אברהם ואלכי אבי יצחק . כרי שאמר אבי על כל פרט . אבל לקרוא כולם יחד בלשון יחיד אבי . זה לא נמצא . ואין לו פירוש] . אך עפי דברינו כגיל טבל לפרש . כי גם מלת אבי בכחוב כאן קאי גם כן על השי"ת . ואלכי אבי היינו כאדם הקורא לאביו בדרך כבוד אדוני אבי . כך קרא אז כל ארץ מישראל להשי' אלכי אבי . כי כמו בלשון של כבוד לאב בריד אדוני אבי . כן בלשון כבוד להשי"ת אלכי אבי . אך אחרי כן נכחם בהכרה האמת מהם ואמרו כיש וגו' . וכמאמר המדרש רחית את אבא . ועל ידי זה היה המלהמת עמלק שגרס לנו כל הנרס האמת שכיב בחודש הזה הנקרא אב . למען נכיר עי"ז כי הוא

יתברך אבינו ואנחנו ציו . וכדברינו בטעם סיוס ההפטרס הלא מעשה קראת לי אבי אלוק נערי אמת . שעל ידי כל הקורות אוחנו בחודש הזה נשיב בתשובה שלימה . וככיר ונחזון לקרוא לאבנו שנשמים . אבי אלוק נעורי . כמו בהכרה ראשונה שכיב לנו אחר קיי"ס לאגר אלכי אבי . כמו אדוני אבי . כן נקרא מעשה אבי אלוק . שהוא גם כן כמו בלשון כבוד של אבי אדוני . כי אלוק גם כן משמטו אלופו ואדונו של עולם . ומפני זה נקרא בחודש הזה גופא בשם העלם אב . אף שנחילתו הוא בבחי' הסתר והסלכה מעל כחפו של אבא . אך עי"ז גופא נתגלה ההכרה האמת . וכאב את כן יראה אוחנו מחמשה עשר באב ואילך . ויש לומר שזה סיוס המסכת חטינת אחר מאמרם ז"ל בענין חמשה עשר באב . במאמר עולא ביראה . עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות מחול ללדיקים לעיל . וכל אחד ואחד מראה באלצבו . שנאמר ואמר ביום ההוא וגו' זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו וגו' . היינו שלפחד אחר שיחתקן הכל בתכלית השלימות . יומד העטרה ליושנה . ונתגלה ההכרה ראשונה שכיב בקריעת ים סוף . שכל אחד ואחד הראה באלצבו ואמר זה אלי וגו' אלכי אבי וכיל . כן לעתיד יראה כארץ באלצבו באותו הכרה ממש הכרה מבוררת . ככה אלכינו זה וגו' זה ה' קוינו לו . ממש כמו שאמרו אז זה אלי :

נאנב הזכיר דבר בעתו מה טוב בשם ב"ק אא"ז הנשר הנדול . הגאון הקדוש רשכבה"ג . רבינו עקיבא איגר וצוקלה"ה . וי"ע ועכ"ז אמן . שאמר על המאמר הזה :

עתיד הקב"ה לעשות מחול ללדיקים לעיל . וכל אר"א טראה באצבעו . שני ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו וגו' . כי הנה בעולם הזה כל לדיק ולדיק טובד את כשיי בדרך אחד לבדו . לא בדרך הלדיק הזה דרך כלדיק הזה . אך לעתיד יתגלה כי כל אלה הדרכים דרך אחד הוא . וכולם כאחד סובבים הולכים על קוטב מרכז חכמת נקודה אחת . חכו עתיד הקדוש ב"ה לעשות מחול ללדיקים . היינו אז יתגלה כי כל דרכי כלדיקים

באדיקס בעולם הזה היו בנחיי מחול . כעגול כביב
 סניב סכל אחד לחכלית מרכז הנקודה אמת שבייבון .
 וזהו והוא יושב ביניהם . [* חולי רמו בתיבות ה"א
 י"ב ביניהם גימטריא אמת . וגם בחורה מזינו יושב
 בלא ו' אלל הצרכים חבינו ע"ה גם כן בלשון והוא
 י"ב] . וכל ח"א מראה בחלצו ואומר הכה אלכינו
 זה קוינו לו . היינו חף בעולם הזה היה נראה
 כמו בכל אחד כולך בדרך אחד לבדו בעבודתו יח"ש .
 אז יראה כל אחד על דרך עבודתו . כי הוא זה
 הכלית הנקודה האמת האמנעית . אשר חליו פומים כל
 הדרכים הטובים מכל לדיק ולדיק . כי באמת הכל
 אחד . ואין שום הפרש ביניהם . ושפיר קאמר
 כל ח"א על דרך עבודתו . הכה זה הוא לנקודה
 האמת . כי סכל אמת . וכלל וכלל בחכלית האחדות
 בנקודה האמת נקודה האמנעית :

ברוב

שנים חדמן חמשה עשר באב בפרשת עקב .
 והוא בודאי על רמו דבר בעתו מה טוב .
 וכידוע מאמחז"ל לא היו ימים טובים לישראל בט"ז באב
 וכיו"ב שכן בזה ירושלים יוללות וחולות בדרמים
 ואומרות בחור שא עיניך וראה מה אתה צורר לך .
 ואיחא סם בגמרא בשלמא יו"ב יום שניתנו בו
 לוחות אחרונות ויום סליחה ומחילה . אלא ט"ז באב
 מאי הוא . אר"י יום ט' . ע"ש בטעמים . והנה
 עיני נתינת הלווחות האחרונות שבייב"כ עיקרן מוכר
 בסדרה זו מה שפעל משרע"ה בחפלתו עד שהורידן .
 וכש"ז ואנכי עמדתי בבר כימים הראשונים ארבעים
 יום וגו' . וגם עיני הסליחה ומחילה . כש"ז וישמע
 ה' אלי גם בפעם שהוא לא חכה ה' השחיתך . אמנם
 גם עיני ט"ז באב יש למלוא רמו בסדרה זו . עפ"י
 בגמרא ח"ר יפיפיות שבהן אומרות הן עיניך ביופי
 שאין אשה אלא ליופי . מיוחסות שבהן אומרות הן
 עיניך במשפחה וכו' . מכוונות שבהן אומרות קחו
 מקחכם לש"ש וכו' . והנה ידוע שכל עיני זיווג של
 איש ואשה שנעשה"ו הוא רק לדוגמא דלעילא . לרמו
 עיני זיווג קוב"ה וכנס"י . וחאה ידוע אשר בעיני
 זיווגים עפ"י רוב גם כהזיווג האמיתי מזדמן מקודם
 כמה מיני קטנות ומריבות . עד שלבסוף יבואו לשרש
 האחדות שלא יתפרדו לעולם . וכמו"כ כביכול כזיווג
 האמיתי של קוב"ה וכנס"י . שידוע שבמ"ה היה בחי'
 אירוסין . כש"ז לך אל העם וקדשתם : וטרם שהגיעו
 בקידושין ליד ישראל הוב מה דכוח . והה היה ג"כ

מראון הש"י כדי שיחשוררו בעלמם מלך אחדלית
 כידוע . וע"ז נחשורר משרע"ה בחפלתו עכורס .
 כמכר בסדרה זו כל עיני החפלה . ברמו הסדר הגזכר
 בגמרא על השלשה כחות יפיפיות ומיוחסות ומכוונות .
 והיינו מה שנאמר ואחפלה אל ה' ואומר וגו' אל
 חשחה עמך ונחלתך אשר פדית בגדלך אשר כולאת
 ממלרים ביד חזקה . הנה זה הסכוק הראשון מרמו
 על טענת סיפיפיות . מפני שכלי אשר היא מפוארת
 ביופי קשה הדבר מאוד בעיני בעליה להשחיתה
 ולהאבדה . והנה טענת משרע"ה . אל חשחית עמך
 ונחלתך אשר פדית בגדלך . דכיינו מבחי' אהבה
 חסד [* שהוא בחי' גדולה כידוע] . אשר כולאת
 ממלרים ביד חזקה . היינו מבחי' גבורה ויראה .
 והם כמה בחי' כנס"י שנעשו כלי מפואר בתפארת
 בכחכללות חויג ע"י יליחחס ממלרים מכור כבדול .
 וכידוע שהכלי שמזקקים בכור . נסתלק מינה הפסולת .
 עד שיואל כלי למעשהו בחכלית ביופי עד בקשה מאוד
 בעיני בעליה להשחיתה . וזה מרמו על טענת סיפיפיות .
 דכיינו הנפשות שיש להם לחלות במעשיהם הטובים .
 חן עיניך ביופי . ועי"ז ירחם הש"י עליהם . שאין אשה
 אלא ליופי . היינו למצות ומע"ט . וכסוק כשני זכור
 לעבדיך לאצרכה ליחמך וליעקב . הוא רומז על טענת
 פה השניה המיוחסות שבהם . אל חתן עיניך בנוי .
 הינו גם הנפשות שאין להם לחלות ביופי מעשיהם
 הטובים . עכ"פ הן עיניך במשפחה . היינו מלך אבות האבות
 הקדושים . וכיינו זכור לעבדיך לאצרכה ליחמך וליעקב
 אל חתן וגו' . גם אם עפ"י מעשיהם אין להם זכות .
 יעמוד להם זכות אבות כידוע . שיש אומרים (במד"ר
 פ' בחקתי כוף פ' ל"ו) שזכות אבות לעולם קיימת .
 וכפסוק השלישי פן יאמרו הארץ וגו' מבלהי יכולת
 וגו' . מרמו טענת כחה השלישית המכוונות שבהם .
 היינו הנפשות המרוחקים ביותר בעלמם עד שגדמה
 להם שלא יועיל להם חלילה אפי' זכות אבות . ואף
 עפ"י קחו מקחכם לש"ש . וכיינו לרחם עליהם למען
 שמו יתצרך מלך קדושת השם שלא יתחלל . [* ואדרבה
 יחקלם עילאה שהוא הכל יכול] . והנה טענת משה רבינו
 ע"ה פן יאמרו הארץ וגו' מבלתו יכולת . וכיינו שלא
 יהיה עכ"פ חלול ה' ח"ו [* ואדרבה כ"ל] . והנה
 בחשבות הש"י למשרע"ה אחר שנתקבלה הפלתו
 ונאמר וישמע ה' אלי גם בפעם הבוא . נרמו ג"כ
 אלו העינים . לא חכה ה' השחיתך . וכיינו שבעילה
 חפלתו מלך הטענה הראשונה של היופי שבו . שהוא
 אל

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית חדפס ישירות מן התכנה
 תורת אמת - ב (ויקרא-דברים) : איגר , יהודה ליב בן שקמה <<חסידות; תנ"ך>> {3} {0} עמוד מס : 203 הודפס ע

מדרש רבה פרשת שמות פרשה ה אות ט

ואומר (שמות כ) וכל העם רואים את הקולות, הקול אין כתיב כאן אלא הקולות אמר ר' יוחנן היה הקול יוצא ונחלק לע' קולות לע' לשון, כדי שישמעו כל האומות, וכל אומה ואומה שומעת קול בלשון האומה ונפשותיהן יוצאות, אבל ישראל היו שומעין ולא היו ניזוקין, כיצד היה הקול יוצא, א"ר תנחומא דו פרצופין היה יוצא והורג לעובדי כוכבים שלא קבלוה ונותן חיים לישראל שקבלו את התורה, הוא שמשה א"ל בסוף מ' שנה (דברים ה) כי מי כל בשר אשר שמע קול אלהים חיים מדבר מתוך האש וגו' אתה היית שומע קולו [וחיית אבל עובדי כוכבים שומעים ומתים, בוא וראה] היאך הקול יוצא, אצל כל ישראל כל אחד ואחד לפי כחו, הזקנים לפי כחן, הבחורים לפי כחן, והקטנים לפי כחן, והיונקים לפי כחן, והנשים לפי כחן, ואף משה לפי כחו, שנאמר (שמות יט) משה ידבר והאלהים יעננו בקול, בקול שהיה יכול לסובלו, וכה"א (תהלים כט) קול ה' בכח, בכחו לא נאמר אלא בכח, בכחו של כל אחד ואחד, ואף נשים מעוברות לפי כחן, הוי אומר כל אחד ואחד לפי כחו וכו'.

מדרש תנחומא פרשת שמות אות כה

אומר אלוה מתימן יבא (חבקוק ג), וכל העם רואים את הקולות, רואים את הקול אינו אומר אלא את הקולות, אמר רבי יוחנן היה הקול יוצא ונחלק לשבעה קולות ומשבעה קולות לשבעים לשון כדי שישמעו כל האומות וכל אומה ואומה שומעת קולו בלשון האומה ונפשותיהם יוצאות אבל ישראל היו שומעין ולא היו ניזוקין, כיצד היה הקול יוצא א"ר תנחומא דו פרצופין היה והיה יוצא והורג לאומות שלא קבלו את התורה ונותן חיים לישראל שקבלו את התורה הוא שמשה אומר להם בסוף ארבעים שנה כי מי כל בשר אשר שמע קול אלהים חיים וגו' (דברים ה) אתה שמעת קולו וחיית אבל האומות שומעין ומתים, בא וראה היאך היה הקול יוצא אצל ישראל כל אחד ואחד לפי כחו, הזקנים היו שומעין את הקול לפי כחן והנערים לפי כחן והקטנים לפי כחן והיונקים לפי כחן והנשים לפי כחן ואף משה לפי כחו שנאמר (שמות יט) משה ידבר והאלהים יעננו בקול, בקול שהיה יכול לסבול וכן הוא אומר קול ה' בכח (תהלים כט) בכחו לא נאמר אלא בכח שכל אחד ואחד מהן יכול לסבול ואף הנשים המעוברות כפי כחן הוי אומר כל אחד ואחד לפי כחו, א"ר יוסי בר חנינא אם תמיה אתה על הדבר למד מן המן שלא היה יורד להם לישראל אלא לפי כח של כל אחד ואחד מהם, הבחורים היו אוכלין אותו כלחם שנאמר (שמות טז) הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, הזקנים כצפיחת בדבש שנאמר (שם /שמות ט"ז/) וטעמו כצפיחת בדבש, והיונקים כחלב משדי אמם, שנאמר (במדבר יא) והיה טעמו כטעם לשד השמן, והחולים כסולת מעורב בדבש שנאמר (יחזקאל טז) ולחמי אשר נתתי לך סולת ושמן ודבש, והגוים היו טועמין אותו מר כגד שנאמר והמן כזרע גד, א"ר יוסי בר חנינא ומה אם המן שהיה מין אחד נהפך להן למינין הרבה בשביל צורך כל אחד ואחד הקול שהיה יוצא והיה בו כח עאכ"ו שהיה משתנה לכל אחד ואחד כפי כחו כדי שלא ינזקו, ומנין שהקול נחלק לקולות הרבה שנאמר (שמות כ) וכל העם רואים את הקולות הקול אין כתיב כאן אלא הקולות, הוי ירעם אל בקולו נפלאות.

Riddles of the Week

#1

מגן אברהם סימן תפט ס"ק ב

לספור לעצמו. ואם ירצ' שומע הברכה מהש"ץ וסופר לעצמו דכל הברכות אף על פי שהוא בקי יוצא בש"ץ חוץ מב"ה וק"ש ותפלה (רשב"א בתשו' סי' קכ"ו) עסי' נ"ט ס"ד הרי דס"ל דעכ"פ צריך שיספור בעצמו וכמ"ש בגמ' וספרתם שתהא ספיר' לכל א' וא' כדרך שאמרו גבי לולב ולקחתם שתהא לקיחה לכל א' וא', ובב"י כתוב בשם הרשב"א שיוצא בספירות הש"ץ ע"ש וצ"ע ואפשר כיון דקי"ל דשומע הוי כעונה ה"ל כאלו ספר הוא בעצמו ופשוט דמותר לספור בכל ל' ודוקא בל' שמבין **ואם אינו מבין לה"ק וספר בלה"ק לא יצא** דהא לא ידע מאי קאמ' ואין זה ספיר' כנ"ל:

#2

ביאור הלכה סימן תפט סעיף א

ומצוה על כל אחד וכו' - עיין מ"ב שכתבתי מחלוקת האחרונים אם אמרינן בזה שומע כעונה והוא מחלוקת הלבוש וח"י עם הפר"ח דלבוש וח"י כמו דלענין לולב דרשינן ולקחתם לכם לכל אחד ואחד כמו כן הכא צריך כל אחד ואחד בעצמו לספור ופר"ח מיקל בזה וכן נוטה דעת הברכי יוסף ולענ"ד ד"ז פלוגתא בין הראשונים דרש"י פירש שם במנחות ס"ה ע"ב על מה דקאמר שם בגמרא לכל אחד ואחד שכל אחד חייב לספור וביאר בחידושי הרשב"א דבריו דאי כונת התורה לצבור לבד ולא לכל יחיד ויחיד הו"ל למימר וספרתם לבד ולשתוק ומדקאמר לכם משמע דבא לומר לכל אחד ע"ש הרי דהמצוה שייך על כל יחיד ויחיד בפ"ע **ולעומת זה מלשון הקדמון הרי"ץ גיאנות משמע שאחד יכול להוציא את חבירו בזה דז"ל שם בהלכות ספירה ואנו כך קבלנו מרבתינו אסמכתא לספירת העומר בעמידה מדכתיב מהחל חרמש בקמה שאין ת"ל בקמה ללמדך שבקומה ובעמידה ובמוצ"ש שאומרים לאחר תפלת ערבית ויהי נועם וקדושה דסידרא כשהן יושבין נהגו ראשונים לברך ש"ץ מעומד וכל הקהל עונין אמן בכונה שלא להטריח הצבור לחזור ולעמוד עכ"ל** וכ"כ בעל אורחות חיים בשם ר"ה גאון עי"ש ומשמע מזה דיוצאין בספירתו דאם כוונתם הוא שאין יוצאין רק בברכה גרידא וא"כ עכ"פ צריכין לעמוד בשביל הספירה גופא שצריכה להיות מעומד וכנ"ל [ולענ"ד יש לעיין אפילו לפירש"י הנ"ל היכא שאינו בקי לספור בעצמו אפשר שחבירו יכול להוציאו ולא גרע ממה דקי"ל לענין בהמ"ז שאין אחד יכול להוציא את חבירו לכו"ע אא"כ אכל בעצמו משום דכתיב ואכלת ושבעת מי שאכל הוא יברך ואפ"ה קי"ל דסופר מברך ובור יוצא ואפשר ה"ה הכא וצ"ע] הרי ביררנו דד"ז פלוגתא דרבוותא הוא וע"כ לכתחלה בודאי צריך כ"א לספור בעצמו אכן בדיעבד אם שמע מחבירו וכוון לצאת יחזור ויספור בלי ברכה וכ"כ הפמ"ג:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות מגילה ופורים סימן תרצ סעיף א

קורא אדם את המגילה בין עומד בין יושב

משנה ברורה סימן תרצ ס"ק א

בין יושב - מיהו הברכה יברך בעמידה:

שער הציון סימן תרצ ס"ק א

מגן אברהם. ועיין במחצית השקל דגם השומעים הברכה, כיון דיוצאין על ידי שמיעה משום דשומע כעונה, צריכין גם כן לעמוד:

Selected audio from our listeners

Answers to the Questions

Answers to the questions 1 *click here*

Answers to the questions 2 *click here*

Comments on the Show

Comments on the show 1 *click here*

Comments on the show 2 *click here*

Comments on the show 3 *click here*

Comments on the show 4 *click here*

Comments on Previous Shows

Show 216 - Genetics in Halacha

Comment 1 *click here*

Selected emails from our listeners

Comments on the Show

Rabbi Lichtenstein,

Thank you for your vital Klal resource, the weekly Headlines podcast. Here are some general feedback impressions, and some specific comments to the previous week's episode.

Here are some questions I would have thought needed to be discussed, at a minimum:

A. Ought a person to determine their Tzedaka priorities themselves? After all Hashem gave them the money, so they should decide. On the other hand, when they want to invest in other things they call an investment advisor, so perhaps they ought to do so with Tzedaka too?

B. How can we devise a resource or tool for Tzedaka rating, (see below)?

C. How can we change attitudes, turning a Mossad fundraiser from being considered a Shnorrer to a development leader, as in the secular academic world and sit them at the head table?

D. The current system of "collecting" is a waste of the collectors' time, an intrusion into the giver's life and altogether on a wrong-headed basis. And the collector is granted a pittance - five or ten dollars, rarely eighteen. What can be done to change matters?

E. Are there any Tzeddakos that actually promote evil, like Machlokes and dependency on others? What ought our approach to them be?

Some specific issues:

1. Kars4kids was pilloried for losing money "they need to repay it, be held accountable etc" and the Batei Netzivimm of the Ponevezher Rav held up as a positive example. I was in on that deal that went sour and I can tell you that while I cannot speak for k4k directly, in general the deal was bulletproof. Many people did due diligence and invested in it, only to have it turn sour because of the egos of two individuals involved. There was

support at the political, municipal and government levels, and it ought to have been a major success. The Batei Netzivim of Ponevezher, however, was a risky thing indeed, at the time. The only thing is that one deal worked out and the other didn't. Are we going to judge people because of their luck??

2. Guidestar reckons the Save-a-Clam organization more worthwhile than Save-a-Child, because the overhead of Save-a-Clam is less than that of Save-a-Child. And saving a child costs three dollars, while for that money you can save two clams, twice as much. Obviously it's silly. Pros don't use it much.

There are books about thinking about charity, and they discuss such things as devising a measure of value - which can be subjective, different for each person - and using that as a better way of conceptualizing the most value for your Tzeddaka dollar.

Other questions might be; will others do this work if the organization does not? Is this work unique, or can it be combined with other organizations. Is the organization positioned for long term growth, or are they constantly bickering, is it well run, well thought out, and so on.

It's a vital conversation, and an important one. Perhaps one good book on the topic is Doing Good Better

3. The contrast between Rabbi Sorotzkin, who displayed such deep respect for his donors, and the other interviewees who talked of ways that fundraisers are being wasteful and so on - was breathtaking. Truth is that the fundraisers and the donors partner in doing good. Can't there be mutual respect?

4. One person suggested that the donor ought not to give his \$18 donation to the fundraiser because 30% will go to the driver. Instead he ought to wave them off with a smile and then send in his \$18 to the Mossad. This is wrong - methinks - on many levels; the Mossad has contracted a financial arrangement that the fundraiser receive a part of the donation that he generates. Shouldn't he get part of this one? Does anyone really think the level of Tzeddaka giving will stay the same under this system? Is it decent to deny a collector his four dollars - have we stooped that low?

5. Collectors are looked down on and treated like trash. I personally heard many

comments from donors along the lines of; "A Kollel? There are another hundred like you!" or "I simply cannot justify giving more than fifty dollars for a Kollel!" (These are actual quotes, unfortunately, made by 'Bnei Torah') They are given small donations. Today, eighteen dollars is a nice donation. No one wants the job. The Mossad tries to be find someone and manages a Hebrew speaking fellow who certainly does not know who is who in NY. He goes with a driver, making \$350 on a good day. The driver makes \$140. If the poor fundraiser takes a cut, then he makes a princely \$105 a day, leaving the Mossad with \$245. Five days a week is \$1225 for Mhe mossad and \$525 for the collector. These are small numbers, I know, but typical. What do you propose changing?

Again, kudos for presenting topics to the public, and Rabbi Sorotzkin was a breath of fresh air.

Moishe Cohen

Dovid Lichtenstein

שו"ת הרשב"א חלק א סימן תקפא

שאלת ראובן היה לו בית סמוך להיכל בית הכנסת. ועכבו הצבור בידו מחמת שהיו מקומות ישיבה הקדש שבבית הכנסת. ובנה אותו בנין נאה ורצה לערב אותו עם בית הכנסת כדי להרחיב בית הכנסת. ועכבו הצבור בידו מחמת שהיו מקומות ישיבה שם שירדו ממעלתם. אבל הסכימו כלם שיעשה כל אותו בית היכל וכן עשה ובנאו /בנה אותו/ משלו. ובא ראובן המקדיש לכתוב על פתח ההיכל שמו למען הזכיר שמו על מה שהקדיש. ועכבו בידו קצת מן הצבור. הודיעני אם יכולין לעכב בידו מן הדין או לא.

תשובה איני רואה שיוכלו הצבור לעכב מן הדין ולא מן הראוי מכמה צדדין. כי המקדיש והבונה משלו לשמים מי מעכב על ידו מלהזכיר שמו בשלו. ובהקדשו אין אדם מעכב בשל חבירו ובנכסיו על חברו. ועוד דבכמה מקומות בקהילות הקדש שנוהגין כן. גם במקומנו הוא כתוב בכותל ההיכל /של בית הכנסת/. וזו מדת חכמים היא ומדת וותיקין כדי ליתן שכר לעשות מצוה. ומדת התורה הוא שהיא כותבת ומפרסמ' עושה מצוה. ואם התורה עשתה כן צריכין אנו להלך אחר מדותיה של תורה שהן דרכי נועם. הנה בהצלת יוסף שהצילו ראובן מיד אחיו כתב עליו הכתוב (בראשית ל"ז) וישמע ראובן ויצילהו מידם. וכן בבועז שויתר פת וחומץ הכתיבו הכתוב. וכן כמה גדולה מעשה הצדקה ועשיית המצות שכתבו הנביאים בספר הנבואה. וכן פרסמו עליו ז"ל מדה זו בפ' במדרש רות. אמר שם (רות ב') ויצבט לה קלי קלול בשתי אצבעותיו. אמר רבי יצחק בר מריון בא הכתוב ללמדך שאם יהיה אדם עושה מצוה יעשנה בלב שלם. שאלו היה יודע ראובן שהקב"ה מכתוב וישמע ראובן ויצילהו מידם בכתופו היה מוליכו אל אביו. ואלו היה יודע אהרן שהקב"ה מכתוב עליו (שמות ד') והנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלבו בתופים ובמחולות היה יוצא לקראתו. ואלו היה יודע בועז שהקב"ה מכתוב עליו ויצבט לה קלי ותאכל ותשבע ותותר עגלות פטומות היה מאכילה. רבי כהן ורבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי לשעבר היה אדם עושה מצוה והנביא היה כותבה. עכשו מי כותבה? אליהו כותבה ומלך משיח והקב"ה חותם על ידיהם. הדא הוא דכתיב (מלאכי ג') אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו. ויקשב ה' וישמע ויכתב בספר הזכרון /צ"ל ספר זכרון/ לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו. ובפ' יש נחלין (דף קל"ג ב') אמרו ביוסי בן יעזר כשהקדיש עלית' דדינרי וכשמכר מרגלית למקדש בי"ג עליות דדנרי. ונתנו הגזברים שבעה והקדיש וששה /ששה/ הנותרים ועמדו שם וכתבו יוסי בן יעזר הקדיש אחת בנו הקדיש שש. מכאן אתה למד שהיו נוהגין לכתוב כן שמות המקדישין לשמים להיות להם לזכרון טוב על מצות ולפתוח דלת לעושה מצות.

רמ"א יורה דעה הלכות צדקה סימן רמט סעיף יג

ומ"מ מי שמקדיש דבר לצדקה, מותר לו שיכתוב שמו עליו שיהא לו לזכרון, וראוי לעשות כן (תשובת רשב"א סימן תקפ"א).

הגר"ח היה יורשו הרוחני של הגר"א לא לבד בדרך למודו. כי אם גם בהנהגותיו הדתיות היה דמות דיוקנו של רבו, כאשר יעיד על זה אחד מגדולי הדור ההוא: "והלכו בקדש בעקבות רבו רבנו הגדול מרבן שמו בכל תפוצות הגולה, הגאון החסיד מהר"א נ"ע מווילנא למסור נפשו לקיים כל מילי דרבנן כמודעת לי גם מפי איש אמונים מעשה פרטית גדולה היא אליי"¹⁵. ואמנם הגר"ח הראה את מסירות נפשו בהנהגותיו, כי "מיום עמדו על דעתו לא התפלל כי אם במנין עשרה, ופעם אחת היה בדרך במלון ושלח עגלות לכפרים הסמוכים שיבואו להתפלל מנחה בצבור"¹⁶. הנה כי כן אנו רואים שהגר"ח היה דמות דיוקנו של רבו, ורק הוא, הודות להיותו איש בעל מרץ ועובד חרוץ, היה ראוי להפיץ תורת רבו ודעותיו בעולם, כי הגר"א לרוב קדושתו ופרישותו, לא היה מסוגל להפיץ את שיטתו בעולם. כלל גדול הוא: התורה העיונית והעבודה המעשית הם שני מקצועות הזקוקים אמנם זה לזב, אבל כל אחד דורש פשרונות מיוחדים ותכונות נפשיות שונות, אשר קשה להם להזדוג באיש אחד, ועל כן נוכל לכנות את הגר"א בשם היוצר את שיטתו, אולם הגר"ח עשאה לקנין הרבים.

ובכדי לתת להקורא מושג נכון וציור נאמן מהלך רוח הגר"ח ואהבתו את הפשט הפשוט – נביא את הספור הבא: אחד מגדולי החסידים בעברו דרך וואלוזין הוזמן מהגר"ח לסעודת הצהרים. בעת סעודתם, אמר האורח להגר"ח, שאת הפזמון "אזכרה א-להים ואהמיה" וכו' הוא מבאר באופן זה: מלת עיר היא מלשון התעוררות, כלומר אזכרה א-להים ואהמיה בראותי כל התעוררות לדברים חמריים, לתאות ממון, לתאות בשרים ולכל מיני תענוגות החיים – על תלה בנויה והאדם מתאמץ ומשתדל בכל כחו להגיע למטרתו, ורק עיר א-להים, התעוררות אלקית לדברים רוחניים. התעוררות מוסרית ליראת שמים ולכל דבר נאצל ומרומם – מושפלת עד שאול תחתיה. תשובתו של הגר"ח על פירושו זה היתה שתיקה גמורה. למחרת בהיות האורח אצל הגר"ח, הסב האחרון את שיחתם על דבר עיר-הבירה האירופאיות, על גדולתן ויפין, על היכלי החמד שבהן ועל כל החיים הרועשים והסואנים אשר שם. האורח התפלא מאד על דברי הגר"ח בידעו, שלא הוציא מעולם דברים בטלים מפיו. הגר"ח בראותו את השתוממותו, אמר לו, שכונת שיחתו זו היתה להראות לו, שיכולים אנו לפרש את הפזמון, שעליו דבר אתמול, באופן פשוט היינו: אזכרה א-להים ואהמיה בראותי כל עיר, עיר ממש, על תלה בנויה והרבה ידים עוסקות בשכלולה, ועיר הא-להים, ירושלים, עיר משוש לבנו, מושפלת עד שאול תחתיה, ריקה ושוממה מבלי יושב ולא תאר ולא

¹⁵ הגאון רבי שאול קצינלבוויגין בהסכמתו לנפש החיים.

¹⁶ שערי רחמים.

הדר לה. הספור הזה נותן לנו תמונה בהירה מיושר הבנתם של התלמידים ששתו מבארו של רבנו הגר"א¹⁷.

פרק ז

הגר"א ותכונותיו. – הגר"ח בתור לוקח חלק בהחיים. – רבנותו הראשונה. – רבנותו בוילקומיר. – המחלוקת שנולדה שם. – שובו לוואלאזין. – בתור משיב תשובות. – השקפתו על החסידות.

אם אמנם בכל דרכיו החזיק הגר"ח בשיטת רבו הגר"א, אך לפעמים נטה מן המסלה, שהלך בה רבו הגדול, ויבחר לו דרך אחרת בחיים. הדבר הזה היה פרי התכונות השונות, שבהן נבדלו הרב ותלמידו, למרות התקרבותם הגדולה זה לזה. הגר"א היה טפוס מצוין ויחיד במינו בהנהגתו הנפלאה מעיני כל. מעולם לא נשא עליו תואר רב או פרנס העדה. הוא היה איש נחבא אל הכלים, פרוש ומובדל מכל דרכי החיים. הלמוד היה שרש נשמתו, מקור כל מאווייו. התורה השכיחתו את כל חפצי האדם, את כל תשוקותיו ואת כל צרכי החיים. הוא הרגיז את היצר הטוב על היצר הרע, וכל השפעה מן החוץ לא יכלה להכריחהו שיפסוק ממשנתו. מעולם לא השיב לשואליו תשובות, או יותר נכון, לא שאלוהו כלל, מפני שהיה קשה מאד לבא אתו בדברים. כל רגע ורגע היה יקר לו מפנינים. התורה היתה באמת נחשבת בעיניו לסגולה כל כך יקרה, אשר לא ייערכנה כלי זהב וכלי זכוכית. "ואם במקרה זכה איזה איש להכנס אתו בוכוח דברים – היה נחשב זאת לכבוד היותר גדול בעת ההיא. אחד מגדולי ווילנא מתקופה ההיא, יתפאר בספרו, שזכה להתקבל לראיון מהגר"א פעמים אחדות¹. – ההתפארות הזאת מעידה, עד כמה היה קשה להתקבל מאת הגר"א, לבא אתו באיזה משא ומתן, ולוא יהא אפילו תלמודי.

הגאון מווילנא לא נהנה מעולם אף במדה כל שהיא מקניני התבל החמריים. מעולם לא היו לו טענות ומענות, או איזה תרעומות על בני עמו, בני עירו ועדתו, או קרוביו ורעיו. ולא לבד שלא חשב, כי יש לו איזו זכות לדרוש מאחיו, בני עמו, במחיר גאוניותו כסף או כבוד, שררות או נשיאות, כי אם גם ברח מפני כל הדברים האלה כבורח מפני הנגף והקטב. הוא העניק מאוצרו הרוחני לתלמידיו, לקרוביו, לבני דורו ולכל העם זה איזה דורות, ובכל זאת לא עלה מעולם על מחשבתו, כי נותן הוא דבר-מה

¹⁷ יצחק סובאלסקי בהאסיף תרמ"ח צד 45.
¹ רבי יחזקאל פיביל בהקדמתו לתולדות אדם.

רמב"ם הלכות מתנות עניים פרק י הלכה ז-יד- שו"ע יו"ד סי' רמט סעיף ו-יג

שמנה מעלות יש בצדקה זו למעלה מזו, מעלה גדולה שאין למעלה ממנה זה המחזיק ביד ישראל שמך ונותן לו מתנה או הלואה או עושה עמו שותפות או ממציא לו מלאכה כדי לחזק את ידו עד שלא יצטרך לבריות לשאול, ועל זה נאמר והחזקת בו גר ותושב וחי עמך כלומר החזק בו עד שלא יפול ויצטרך.

פחות מזה הנותן צדקה לעניים ולא ידע למי נתן ולא ידע העני ממי לקח, שהרי זו מצוה לשמה, כגון לשכת חשאים שהיתה במקדש, שהיו הצדיקים נותנין בה בחשאי והעניים בני טובים מתפרנסין ממנה בחשאי, וקרוב לזה הנותן לתוך קופה של צדקה, ולא יתן אדם לתוך קופה של צדקה אלא אם כן יודע שהממונה נאמן וחכם ויודע להנהיג כשורה כר' חנניה בן תרדיון.

פחות מזה שידע הנותן למי יתן ולא ידע העני ממי לקח, כגון גדולי החכמים שהיו הולכין בסתר ומשליכין המעות בפתחי העניים, וכזה ראוי לעשות ומעלה טובה היא אם אין הממונין בצדקה נוהגין כשורה.

פחות מזה שידע העני ממי נטל ולא ידע הנותן, כגון גדולי החכמים שהיו צוררים המעות בסדיניהן ומפשילין לאחוריהן ובאין העניים ונוטלין כדי שלא יהיה להן בושה.

פחות מזה שיתן לו בידו קודם שישאל.

פחות מזה שיתן לו אחר שישאל.

פחות מזה שיתן לו פחות מן הראוי בסבר פנים יפות.

פחות מזה שיתן לו בעצב.

פרישה יורה דעה סימן רמט ס"ק ז

ואם אפשר להגיע לידו בענין שלא ידע ממי קבלה אין טוב ממנו. נראה דרצה לומר דגם הוא הנותן לא ידע מי יקבל ממנו ודוגמת לשכת חשאים דקא חשיב בסמוך למעלה ראשונה מהצדקה כי מה שחשב לפני זה במעלה התומך יד ישראל במתנה או הלואה או שותפות אין זה בכלל צדקה ומשום הכי כתב רבינו שפיר אהאי חלק שאם אינו יודע מי יקבל ממנו וגם העני אינו יודע ממי קיבל "אין טוב ממנו" לאפוקי אם ירצה רבינו שהנותן יודע אלא שהעני המקבל אינו יודע קשה הא איכא טוב ממנו ודו"ק:

ערוך השולחן יורה דעה סימן רמט סעיף טו

המעלה הגדולה שאין למעלה הימנה המחזיק ביד ישראל המך ונותן לו מתנה או הלואה או עושה שותפות [השוה זה להלואה ועמ"ש בסעי' הקודם] או ממציא לו מלאכה כדי לחזק ידו ולא יצטרך לבריות ועל זה נאמר והחזקת בו **ובזמנינו זה בהרבה ערים יש חברות שנותנים נערי עניי ישראל לבעלי מלאכות ודבר גדול הוא עד מאוד ורק ישגיחו עליהם שילכו בדרך ד' ויתפללו בכל יום ויהיו בעלי אמונה לשמים ולבריות:**

שו"ת משנה הלכות חלק יב סימן קמא

בדבר שאלתו במה שאמרו ז"ל במס' ב"ב וברמב"ם וטוש"ע יו"ד סי' רמ"ט ס"ז שמדריגה הגדולה במצות צדקה הוא מתן בסתר שאינו יודע לא למי נתן ולא ממי קבל וכו' לפי הסדר, ושאלתו במי שצריך ליתן צדקה למי שהוא שצריך ליתן לו משום הכרת טובה לו וכדי לצאת הכרת טובה צריך להודיעו ויצא מגדר מתן בסתר איזה מהם עדיף מתן בסתר עדיף ולא יכיר עצמו שנתן או דילמא עדיף שיתן לו באופן שיכיר לו טובה דאם לא יתן לו יהי' נחשב בעיניו כאילו הוא כפוי טובה.

ולפענ"ד הגם שאין הז"ג כעת לברר מ"מ לפי ההשקפה ראשונה נראה דמי שחייב ליתן לעני בשביל הכרת טובה שלא יהי' נראה כפוי טובה הוא ענין של חיוב אצלו שחייב ליתן לו דבר משום טובה שעשה לו וכיוצא בו א"כ כה"ג ודאי אינו יכול לפטור חובתו במתן בסתר ומתן בסתר הוא בשאינו מגיע לו כלום להעני ואז העני מתבייש וכיון שנותן לו מתן בסתר ליכא בושה אבל הכא כיון שרוצה שיכירו לו טובה והוא חייב להכיר לו טובה א"כ אדרבה הרי הוא כמשלם חובו וע"ד זה אמרו דמתנה הו"ל כמכר ואינו בוש כלל בזה ושפיר נראה דיתן לו שיכיר לו טובה אבל זה דוקא אם העני מרגיש שהעשיר צריך או חייב להכיר לו טובה וליתן לו אבל אם העשיר רוצה בהכרת טובה מהעני שנתן לו זה ודאי אינו כלום ואינו דומה לעניינו.

To see the different Shittos about Meshulachim taking percentages [click here](#)

To see Reb Shafran regarding expenses [click here](#)

ט"ז אורח חיים סימן שו ס"ק ה

מי ששלחו לו כו'. לקמן סי' שכ"ח ס"י פסק דבשביל שרוצים לאנסו שיעבור עבירה גדולה אין מחללין עליו השבת כדי להצילו ורמ"א כ' ועסי' שכ"ח ס"י ולכאורה סותרים אהדדי ופלוגת' הוא בב"י בין הרשב"א להתוספות וצ"ל דשאני הכא שרוצים להמירה ותשאר מומרת לעולם אחר כך בזה הכריע כהתוס' דיש להצילה בחילול שבת דזה עדיף מפיקוח נפש משא"כ לקמן שיעשה פעם אחת באונס כיון דאונס רחמנא פטרי' ואח"כ אין חשש לא יחלל שבת בשביל הצלה זו כנ"ל נכון:

שערי תשובה סימן שו ס"ק יא

מצוה. עיין בה"ט ובשבות יעקב ח"א סי' ט"ז חולק על הנחלת שבעה ובא"ר כ' להקל באיסור דרבנן, וע"ש בשבות יעקב במי שרוצה למסור וזה הולך למנוע אותו שלא ימסור אסור לחלל שבת עבור זה ע"ש ונראה שאם הוא ודאי שיציל אין להחמיר שאף אם הוא עסקי ממון יוכל לבא לידי נפשות ומכ"ש אם זה עושה מעצמו ויש ספק אם ישמע שי"ל הנח להם מוטב שיהיו שוגגין כו' ולכתוב כת' בקשה בעסקי ממון ע"י עכו"ם בשבת כ' בבר"י בשם רבינו ישעיה הראשון לאסור ולפי מ"ש הרמ"א דכ' שלהם דרבנן הו"ל שבות דשבות במקום פסידא ועיין מ"ש לעיל סי' רמ"ד בענין זה ועיין בשאלת יעב"ץ סי' קס"ז כ' שלהבטיח בעל ספינה שיש לו בה סך רב אפי' ע"י עכו"ם אסור ע"ש:

תלמוד בבלי מסכת כתובות דף קו עמוד ב

דתנן: מותר שירי לשכה מה היו עושין בהן? לוקחין בהן יינות שמנים וסלתות, והשכר להקדש, דברי ר' ישמעאל; רבי עקיבא אומר: אין משתכרין בשל הקדש, אף לא בשל עניים. בשל הקדש מאי טעמא לא? אין עניות במקום עשירות. בשל עניים מאי טעמא לא? דלמא מתרמי להו עניא, וליכא למיתבא ליה.

רמ"א יורה דעה הלכות צדקה סימן רנט סעיף א

ואין נושאים ונותנים בצדקה העומדת לחלק לעניים, כי אם כסף בכסף וכיוצא שמה יבאו עניים ולא יהיה להם מעות לחלק. אבל צדקה שאינה עומדת לחלק, רק הקרן יהא קיים ויאכלו הפירות, שרי. (ב"י בשם סה"ת והגהות מיימוני). וכן נוהגין.

ערוך השולחן יורה דעה סימן רנט סעיף ד

אין נושאים ונותנים בצדקה העומדת לחלק לעניים כי אם כסף בכסף וכיוצא בו מטבעות אחרות שאין קפידא בזה אבל לישא וליתן בהם אסור דשמה יבואו עניים ולא יהיה להם אז מעות לחלק אבל צדקה שאינה עומדת לחלק רק הקרן יהיה קיים ויאכלו הפירות מותר ואדרבה הרי צריכין לראות שיהיה מזה פירות וכן המנהג כן פסק רבינו הרמ"א בסעי' א' ע"ש **ונראה דכשנושאים ונותנים בהן צריכין לראות שיהא קרוב לשכר אף ריוח קטן ורחוק מהפסד וכמו שאמרו חז"ל במעות יתומים [ב"מ ע' א]:**

שו"ת ציץ אליעזר חלק יד סימן עו

אם מותר להשקיע כספי מעשר כספים בקרן מסוים שישא רווחים לטובת העניים.

עברתי על מכתב שאלתו, והנני להשיב לו עליה. שאלתו התמציתית היא: היות שיסדתם קרן משפחתי בדנמרק לצדקה ולגמילת חסד, ויש בו הרבה כסף מעשר שהפרשתם, סכום העולה בהרבה מכדי הצורך לחלק לעניים, אם מותר ליסד מזה קרן מכובד ע"י השקעתו בניירות ערך, ויהא בכחו לחלק סכומים נכרים, והפירות מהשקעות ימשיכו לבוא עד אין סוף, או עדיפא לכלות ולחלק כל הקרן, כי רב אחד אמר לו שאסור לעשות זאת להשקיע את הכספים כנז' כי כבר זכו בזה העניים ולכן אסור להשקיע כסף שלהם למטרות מסוימות.

וזאת תשובתי ע"ז בע"ה. (א) אמנם נכון הדבר שהרמ"א ביו"ד סי' רנ"ט סעיף א' פוסק דאין נושאים ונותנים בצדקה העומדת לחלק לעניים שמה יבואו עניים ולא יהיה להם מעות לחלק, וכך מצינו גם בשל"ה בעמוד הצדקה שאוסר בכזאת בהדיא על מעות - מעשר, ואוסר במפורש גם אפילו כשזה יפיק רווחים.

אבל מדברי השל"ה שם נלמד גם דרך של היתר בזה, דז"ל השל"ה ז"ל בזה: תנן במס' שקלים רבי עקיבא אומר אין משתכרין משל הקדש ולא משל עניים, והלכה כרבי עקיבא, וטעמיה דלמא מתרמי עני וליכא למיתבא ליה, ע"כ נראה דיותר טוב שיניחו מעות מעשרותיו בטלים ולא ילוו בריח, אם לא שהוא איש אמיד ואף אם ילוו על ריוח יוכל ליתן לעני משלו ויהיה לוה /מלוה/ ואח"כ יפרע ממעשרותיו עכ"ל, הרי שיחד עם

זה שהשל"ה ז"ל אוסר להשקיע את המעשרות על ריווחים, הוא מבאר בהדיא שאבל אם יוכל להבטיח בבירור שיהיה לו בינתיים לתת ממקום אחר לעני שיבוא לבקש, דאזי מותר לו להשקיע כסף המעשרות על ריווחים, והיינו מפני שהאיסור בזה הוא לא מכח זה שכבר זכו בהם עניים ואין לו כל רשות בהם, אלא שהאיסור הוא מפני דשמא כשיבוא בינתיים עני לבקש לא יהא לו לתת לו, ולכן מתיר במפורש כן להשקיע כסף המעשרות על ריווחים בהיכא שברור לו שיהא בידו לתת לו לעני שיבוא לבקש בינתיים ממקום אחר עד שיקבל פירות מהריווחים.

ובעצם נוכל לדייק דבר זה גם מדברי הרמ"א בעצמו שהרי מנמק טעם האיסור לשמא יבואו עניים וזיל איפוא בתר טעמא, אלא שבדברי הרמ"א לא מפורש בהדיא מזה, ויש מקום לבעל דין לטעון דאמרינן בזה לא פלוג, אבל בשל"ה כתוב מפורש להיתר בכה"ג, ומפורש מדבר בנוגע לכסף מעשרות ובבעלים ולא בגבאי צדקה אשר כיד עניים דמיא, [ויעו"ש גם בט"ז בסק"ב שמתיר ג"כ להשקיע כספי צדקה לטובת העניים באם בטוח מאד שיוכל לגבות מן הצבור בלי מניעה תיכף שיצטרך לחלק לעניים עיין שם].

(ב) והנה בירושלמי על ההיא מתניתין דשקלים (בפ"ד ה"ב) שעליה מסתמך השל"ה ז"ל איתא טעמא אחרינא בזה, והוא, מפני דחיישינן לשמא יקרה הפסד, ועל כן אומר הירושלמי שם, דאם רצה שיהיה ההפסד שלו מותר יעו"ש, ויוצא לנו לפי"ז דלשיטת הירושלמי כל האיסור של השקעת כספי העניים הוא רק לשמא יקרה הפסד, ולכן אם מקבל עליו ההפסד על עצמו והשכר לעניים מותר, ולא חייש הירושלמי בכלל לדילמא מתרמי עני וליכא למיתב ליה.

(ג) ולכאורה יקשה מהירושלמי הנ"ל על הרמ"א והשל"ה ז"ל דהא מוכח מהירושלמי דלא חיישינן לשמא מתרמי עני.

אבל זה אינו, כי הרמ"א והשל"ה פסקי בזה כהבבלי, ובכתובות ד' ק"ו ע"ב איתא בהדיא דטעמא דר"ע הוא משום דלמא מתרמי להו עניא וליכא למיתבא ליה.

מאיך כדאי לציין דברמב"ם לא מזכר כלל הך דינא דאין משתכרין משל עניים, וכפי הנראה דהוא זה מפני שלא פסק בכלל כר"ע בזה.

(ד) יש גם לומר דהירושלמי יסבור גם לטעמיה של הבבלי, ורק בא להוסיף שאפילו אם לא יהא חשש של דלמא מתרמי עני וליכא למיתב ליה דאפ"ה אסור עד שיקבל במקרה של הפסד את ההפסד על עצמו, ואותו הדבר יש לומר גם להבבלי, שזה היה פשוט ליה ואין צריך לומר זאת שצריך לקבל ההפסד על עצמו אלא דאפ"ה סובר שאסור עדיין משום החשש של דילמא מתרמי עני וליכא למיתב ליה.

ועכ"פ עם הבטחת ב' התנאים הנ"ל יש להתיר השקעת כסף המעשרות בין להירושלמי ובין להבבלי.

וכך ראיתי בספר בית דינו של שלמה חיו"ד סי' א' שעפ"י הירושלמי ועפ"י הבואר /המבואר/ בשל"ה הנ"ל העלה להלכה דיותר טוב שיונחו מעות המעשרות בטלים אם לא שהוא איש אמיד ויוכל ליתן לעני משלו ויהיה מלוה ואח"כ יפרע ממעשרותיו, וגם זאת, שיהיה ההפסד שלו והריוח למעשר יעו"ש.

(ה) ואם כן לפי האמור נראה להלכה לנידון שאלתנו, דאם יבטיחו שישארו חלק ממעות מעשר בעין לכל מקרה שיתרמיא עניא שיהא לתת לו, או מאיזה מקום אחר שיוכלו בינתיים ללוות משם כדי לתת לעני עד שיקבלו פירות מההשקעות, וכמו כן יקבלו עליהם המשקיעים שאם יקרה הפסד בההשקעות עד כדי הפחתה משיעור הקרן שהשקיעו שלא יהיה זה על חשבון העניים אלא על עצמם, אזי יוכלו שפיר ע"פ דין להשקיע כספי המעשר המרובים שהצטברו כדי להשיג עי"כ קרן ורווחים לעניים כמוצע בשאלה.

(ו) אלא דעוד ראיתי להשל"ה ז"ל במקו"א, במסכת חולין בסוף חלק נר מצוה, שכותב בזה"ל: ואף אם זיכה הש"י שיש לו מעשר הרבה ראוי לבערו ולחלקו בשנה השלישית ובשנה הששית של שמיטה כדין מעשר תבואה עכ"ל, ובשו"ת בית דינו של שלמה הנ"ל העתיקו ג"כ ומוסיף עלה דזה הוי היכא שיש לו מעשר הרבה יותר מכדי צורך העניים דאז יכול להניחו על השנה הג' והו' ע"ש, יוצא לפי"ז שיש ענין של ביעור המעשרות האלה בשנה הג' והו' אפילו כשיש בהם הרבה מכדי צורך העניים, וא"כ אי אפשר להשקיעם על יותר מכדי שנים אלה.

והגם שנראה שזה רק חומרא בעלמא, וכדמדגיש השל"ה בדבריו לכתוב זאת רק בלשון ראוי ולא בלשון חיוב.

אולם בכל זאת כדי לצאת גם ידי חומרא זאת נראה דראוי למנות גם גבאי צדקה על הדבר, לא חשוב אם זרים, אם מבני המשפחה, והם המה שישקיעו וגם יפקחו על כספי המעשר האלה, דאז הא נחשב הדבר כבאו ליד עניים, דגבאי וממוני המעשר הא כידי עניים המה, ותו לא יהא כלל גם שאלה של ביעור לחומרא, דכמבוערים יחשבו כאילו באו כבר לידי העניים.

(ז) על כן סיכום הדברים להלכה המה בכזאת, דבאופן עקרוני יכולים שפיר להשקיע כספי המעשר לטובת העניים, כפי הדרך המפורש והמפורט בשאלה, ורק עפ"י ב' תנאים: (א) שישארו מהכספים, או שיבטיחו קרן בטוח אחר, שמשם יוכלו בכל עת לתת לכל עני שיבוא לבקש, (ב) שיקבלו עליהם המשקיעים שבמקרה של הפסד בהשקעה שיגיע עד כדי פחות מהקרן שהשקיעו, שההפסד יזקף על חשבונם ולא על חשבון כספי המעשר, ועוד זאת מן המובחר דלביצוע דבר ההשקעה מן הראוי למנות על כך מספר אנשים שיחשבו כגבאי הצדקה הזאת, כדי שיחשב הדבר כאילו הגיעו כבר הכספים לידי העניים.

שו"ת שבט הלוי חלק ח סימן ריג

יקרתו קבלתי ואשתדל להשיב עכ"פ בקוצר אמרים, ע"ד שאלתו שאלת חכם היות בדרכי מסחר שלו הוא מקבל מאדם נאמן סכום מסוים להשקיע במסחרים והוא מקבל עשרה אחוזים מהריוח והכל עיסקא ללא שום חשש ריבית כי המשקיעים חותמים לפני בי"ד שאין עליך שום חיוב אם יקרה ח"ו הפסד, ואחר ד' חדשים אתה נותן את העשרה אחוזים, וכן אם רוצה אתה תחזיר גם הריוח, נמצא שבכל מסחר הזה יש ב' תנאים א - שאם יש הפסד אין נגדך שום טענה ב - שאין המשקיע יכול לבקש כספו בחזרה לפני ד' חדשים בערך.

ועתה נפשו בשאלתו האם מותר לך לקחת סכום מעות שהפרשת למעשר כספים והוא סכום הגון מאד ולהשקיע זה בעסק אשר עפ"י דרך הטבע יביא פירות ורוחים גדולים והכל בתנאים כנ"ל דהיינו שהצדקה תרויח עשרה אחוזים מהריוח והשאר שלך נמצא שהצדקה נעשית משקיע ממש כמו אחר שמשקיע בדרך זה.

ואומר בטח הנה במשנתנו פ"ד דשקלים ומובא בש"ס כתובות ק"ו ע"ב רע"ק אומר אין משתכרין בשל הקדש אף לא בשל עניים, ומפרש בגמ' טעמא דאין להשתכר בשל עניים דילמא מתרמי לי' עניא וליכא למיתבא לי', דהיינו ע"י ההשקעה יחסר מצות צדקה בשעתה, והשתא מדיהיב גמ' טעמא דילמא יחסר לעניים, ולא קאמר בפשיטות משום חשש הפסד כסף העניים ע"י הפסד המסחר, מזה נראה שהוציא בס' התרומות שער מ"ו שאם נמצא אדם מהימן ועושה מסחר באופן שיהי' כסף מצוי תמיד כמו חילוף כספים דשפיר דמי, וכן מש"כ ב"י יו"ד סי' רנ"ט וברמ"א שם דאם הכסף הזה אינו עומד לחלק לעניים רק קרן קיימת ומחלק רק הריוח, פשיטא דמותר וכן המנהג.

והיינו אפילו אינו מקבל אחריות רק עצם המסחר הוא קרוב לשכר ורחוק מהפסד והוא אדם מהימן ע"ד שארז"ל ב"מ ע' ע"א לענין ממון יתומים, ואף על גב דלענין ממון יתומים קיי"ל בב"מ שם ובחו"מ סי' ר"צ דצריך המקבל לקבל עליו כל הפסד אפשרי כדי שיהי' בטוח קרוב לשכר לעולם, ורחוק מהפסד לעולם, וזה לא שייך במציאות שלך כנזכר למעלה אעפ"כ לבי נוטה להקל כלהלן.

ואעפ"י שראיתי בערוך השולחן יו"ד ריש סי' רנ"ט שסיים על דינו של רמ"א וז"ל ונראה דכשנושאים ונותנים בהן צריכים לראות שיהא קרוב לשכר אף ריוח קטן ורחוק מהפסד וכמו שאז"ל במעות יתומים ב"מ ע' ע"א הנ"ל, הרי דעתו לדמות לגמרי, וא"כ הכא שאין מקבל המקבל הפסד אם יפסיד יאסר כמו מעות יתומים, מ"מ יראה דאינו דומה לנ"ד דהתם איירי רמ"א במעות צדקה שכבר בא לידי הגבאי וכבר שייך לעניים והקרן קיימת להם לעולם, והו"ל כממון שיש לו תובעים, וכעין מעות יתומים שהוא ממון שיש להם תובעים.

אבל בנדון שלך בהפרשת מעשר כספים שאין חיוב לחלק מיד דאין תביעה ואין התחייבות ואדרבה מימות עולם היו הרבה נוהגים לחלק רק בסוף שנה גם אם כבר הפריש כל זמן שאין לו התחייבות גמורה, וגם כ' בתשובת תשב"ץ ח"ב סי' קל"א דהאוכל מעשר כספים דילי' דיעבד פטור מלשלם וכחולין ק"ל וכממון שאין לו תובעים במזיק מת"כ או ממון עניים ועיין בשו"ת שבט הלוי ח"ה סי' קל"ט מה שהערותי בזה על מרן הח"ס בחי' חולין ק"ל, ואף על גב דראית התשב"ץ מחולין צ"ע דהא פסק הרמב"ם פ"ט ממתנת עניים שהוא חייב להפריש עוד פעם והוא מתוספתא יע"ש בכ"מ.

מ"מ יראה דסברת התשב"ץ דשאני מעשר כספים דהסכמת הפוסקים שהוא רק דרבנן או אפי' פחות מזה ולא עדיף עכ"פ ממעשר דגן דפטור, אבל צדקה ממש שקיבל עליו ליתן ועדין לא נתן ואכל א"כ אכתי יכול לקיים נדרו מכסף אחר ואכלו בודאי חייב יעש"ה בשבט הלוי.

וליתר שאת יתנה מכאן ולהבא דרך תנאי על הפרשת מעשר כספים שלו הסכומים הגדולים שהוא מפריש בתנאי הנ"ל להשתמש בדרך הנזכר לצורך עניים אם הדברים כן באמת שהוא כמעט בטוח קרוב לשכר ורחוק מהפסד אעפ"י שאינו מקבל על עצמו ממש הפסד כאשר הוא נוהג גם עם אחרים.

תשובות והנהגות כרך ב סימן תעה

שאלה: משולח כאן לאסוף כסף ורוצה לקחת מההכנסות לעצמו אחוז גבוה מאד ושאל אותי אם זהו גזל

הנה מה שנהגו שהמשולח לוקח לעצמו חלק, זה ודאי מותר כיון שזהו טובת העניים שאם לא יקבל שכר טירחה כפועל לא נמצא משולח, ועיין בערכין (ו ב) בהא דרבי ינאי יזיף ופרע משום דניחא להו לעניים, וגם כאן ניחא להו בכך, וכבר נהגו כן שמקבל בשכרו אחוזים וזה ממריצו לפעול. והיום אם נותן רוב הכסף שאוסף למוסד כשהוא גופא נצרך נחשב הוגן.

מיהו הנותנים לא מתכוונים שיהא רובו למשולח, ובפרט כשגובה נתינות גדולות ודאי כוונתם שעכ"פ חלק הגדול ילך למוסד, והמשולח כאן שרוצה יותר מהרוב לעצמו מרמה הוא את הציבור והוי גזילה, ורק בנתינות קטנות יש לומר דלא איכפת להו אף שרוב הכסף לו, אבל בנתינות חשובות צע"ג הלוא הוא עובר על דעת בעה"ב והוי גזלן כמבואר בב"מ (עח ב) והיאך נכשלין באיסור גזל.

וזכורני שמרן הגריז"ס זצ"ל (הגאב"ד דבריסק) רצה להמליץ על מוסד הצלה פלוני, אבל לאחר ששמע את סכום האחוזים שהשליח יקבל אמר "אני ממליץ רק על המוסד ולא על הצדקה למשולח" וסירב לחתום, אבל הפצירו בו שהסכום שמקבל השליח נחשב היום למעט מאד, ובלעדו לא יתקיים המוסד, שלא ימצאו שד"ר אחר, ומרן זצ"ל הסכים לשליחות, רק עדיין פקפק מאד על המלצתו אם הוא יתן ידו לכך.

ולפי זה על המשולח עצמו ליזהר בסכומים גבוהים עכ"פ שלא יעבור על דעתם ויהא הכסף גזל בידו, וביד הקדוש ברוך הוא לעזור לו ולסייעו באופנים אחרים שיהיה פרנסתו בהיתר ולא באיסור, וע"כ ראוי לו לקצוץ בפחות, שבאופן זה חשיב גם לדידיה שליחות מצוה שגם הוא מוותר, ושלוחי מצוה אינם ניזוקים.

ודע דיש שמותר לר"מ או למזכה הציבור ליקח יותר, כדי שיהא לו כפי צרכו לעצמו ולחתן בניו ובנותיו, ויסוד הדבר ברמב"ם פ"ד דשקלים (ה"ז) **"ואם לא הספיק להן מוסיפין להן אף על פי שלא רצו, מוסיפין להן כדי צרכם הם ונשיהם ובניהם ובני ביתם"** ע"ש, הרי שאנו מקפידים שיהיה לו ולב"ב כדי צרכו, ואפילו אינו רוצה נותנים לו, שלדעת הרמב"ם יש לדאוג לפרנס הציבור שיהיה לו כדי צרכו עם אשתו ובניו, ומה שהוסיף הרמב"ם אפילו לא רצו מוסיפין לו, היינו שאפילו ירצה לא יתנו לו לחיות חיי צמצום, ונראה הטעם שאם רואים את הפרנס חי בדוחק ימנעו מלהיות פרנס, וע"כ טובת הציבור הוא שיחיה עם ב"ב ולדאוג לצרכיו ועלינו לנהוג כן, והיינו אם אינו דורש סכומים מוגזמים אלא ההכרח לו ולב"ב, אבל באופן זה אף שצריך הרבה, כיון דצרכיו הם חובת הציבור וצדקה ככל צדקה, ולרמב"ם אפילו רוצה לוותר ולחיות בפחות מוסיפין לו בע"כ.

שולחן ערוך יורה דעה הלכות צדקה סימן רנז סעיף ב

גבאי צדקה שאין להם עניים לחלק, מצרפים המעות דינרים לאחרים, אבל לא לעצמם. וכן אם צריכים למכור מה שגבו מהתמחוי, ימכרו לאחרים אבל לא לעצמם, מפני החשד. ואין מחשבין בצדקה עם גבאי צדקה, ולא בהקדש עם הגזברים, שנאמר: ולא יחשבו את האנשים אשר יתנו את הכסף על ידם לתת לעושי המלאכה, כי באמונה הם עושים (מלכים ב, יב, טז) (רמב"ם שם). הגה: ומ"מ כדי שיהיו נקיים מה' ומישראל, טוב להם ליתן חשבון (טור) וכל זה בגבאים הכשרים, אבל מי שאינו כשר, או שנתמנה באלמות וחזקה, צריך ליתן חשבון. וה"ה בכל ממונים על הצבור. (מהרי"ו סימן קע"ג). וכשרוצים הצבור יכולין לסלק הגבאי ולמנות אחר, ואין כאן משום חשד. וה"ה שאר ממונים (כל בו).

ביאור הגר"א יורה דעה סימן רנז ס"ק א

ומ"מ כדי כו'. כמ"ש במ"ר ובתנחומא ריש פ' פקודי ד"א איש אמונות זה משה שנעשה גזבר על מלאכת המשכן כו' אף על פי שהיה משה גזבר לעצמו הוא קורא לאחרים ומחשב על ידיהם שנאמר אלה פקודי המשכן אשר פקד משה אין כתיב כאן אלא אשר פקד ע"פ משה ע"י משה ביד איתמר כו' שנו רבותינו מי שהיה נכנס לתרום את הלשכה לא היה נכנס בפרגוד חפות כו' שאדם צריך לצאת ידי הבריות כדרך שצריך לצאת ידי המקום שנאמר והייתם כו' משנגמרה מלאכת המשכן א"ל בואו ואני עושה לפניכם חשבון א"ל משה אלה פקודי המשכן כך וכך יצא על המשכן כו' אותה שעה נתפייסו כל ישראל על מלאכת המשכן מי גרם לו ע"י שישב ופייסן הוי אלה פקודי כו':

To see the [גילוי דעת click here](#)

ספר חסידים סימן אלף לה

יש צדקה שאינה נראית כצדקה והוא לפני הקדוש ברוך הוא צדקה מעולה כגון עני שיש לו חפץ למכור או ספר שאין חפצים לקנות ואדם קונוהו מידו. וכן עני שחפץ לכתוב ואין אחרים רוצים להשכירו והוא משכירו אין צדקה למעלה ממנה שהוא יגע בכתיבה ואתה נותן לו רווחים אבל אם תראה איש שיכול ללמוד והוא מבין וסופר שיכול לכתוב ואינם רוצים ללמוד ולכתוב אם תתן להם צדקה **קורא אני עליהם לצדקה והנה צדקה** (ישעיה' ה' ז') שנאמר (שם כ"ז י"א) כי לא עם בינות הוא על כן לא ירחמנו עושהו ויוצרו לא יחוננו.

תלמוד בבלי מסכת ערכין דף ו עמוד א-ב

ת"ר: סלע זו לצדקה, עד שלא באתה ליד גבאי - מותר לשנותה, משבאתה ליד גבאי - אסור לשנותה. איני?
והא רבי ינאי יזיף ופרע! שאני רבי ינאי, דניחא להו לעניים דכמה דמשהי מעשי ומייתי להו.

To see the different Shittos of the percentage a Gabbai Tzedaka may take [click here](#)

שו"ת מהרש"ם חלק ה סימן עז

בדבר אשר נתייסד שם מנהג מכמה שנים ע"פ גדולי המדינה כי השד"ר אשר ישתדלו בנסיעתם בחו"ל מעיר לעיר וממדינה למדינה לעשות הוספה בנדבות חו"ל עבור עניי א"י אזי נותנים להם הוספה מדי שנה בשנה על פרס הקצוב להם כפי חלק מן ההוספה אשר פעלו בטיב השתדלותם מלבד שכר קצוב מחיר טרחתם אשר ינתן להם בעת נסיעתם וביקש מעמדי לחוות דעי אם נכון המנהג הזה ע"פ שורת הדין ואם יש רשות להאמרכלים גבאי הכולל להתנהג ע"פ המנהג הנ"ל ואם אין בזה חשש איסור משנה מעני לעני, וזה אשר השבתי בזה, הנה בגוף הדין אם יש רשות ביד הגבאי לשנות ולהוסיף ולגרוע מעני לעני אם לפי ראות עיניו תגדיל המצוה כפי הדחק של עני זה נראה פשוט די ש בידו לשנות דהא כבר הבאתי בתשו' דברי מהרי"ק שורש ה' דלדבר מצוה מותר להגבאי לשנות ובפרט בגבאי המתמנה על מעות א"י ששולח כל א' חוץ לעירו הכל ע"ד הגבאי הם נותנים והבאתי מתשו' מהרי"ט ח"א סי' ס"ג ומח"א ה' צדקה ויד הגבאי בזה כי הנודר גופי' ואפי' אם כבר הי' נוהג ליתן לעני א' את נדבותיו מ"מ אם ירצה לשנות וליתן לעני אחר לא עדיף ממכירי כהונה דאף דאינו רשאי לחזור מ"מ אם חזר בו מהני ואף דהתם אינו רשאי לחזור לכתחילה אבל מ"מ היכי דאיכא מצוה יותר בשני גם לכתחלה יוכל לחזור וכמ"ש בתשו' ח"צ סי' ע' דאם השני הוא צ"מ מותר לבעה"ב לחזור בו וליתן לשני והביא מש"ס דחולין ק"ל"ג ע"ש שהאריך בזה, והרי אפי' בנודר בפ' ליתן לעני זה דעת מהר"ש יפה בתשו' דיכול לשנות וליתן לעני אחר וכמ"ש המח"א ה' צדקה סי' ז' רק דבזה הרדב"ז חולק עליו וע' באס"ז ב"ק ל"ו בשם הר"מ מסקרסטה דס"ל כהרדב"ז, אבל בנ"ד כ"ע מודו, וא"כ בנ"ד דהשד"ר בודאי אם יהי' להם הוספה למנתם כפי ערך חלק ההוספה שגורמים יתאמצו יותר בהשתדלותם לטובת עצמם ולא כן אם לוקחים רק דבר קצוב בין אם יגרמו הוספה גדולה או קטנה כמובן וע' בש"ס ספ"ק דע"ז גבי לא ישכיר אדם מרחצו דאריס אריסותיו קעביד ואדעת' דנפשי' וע' רש"י ב"מ ק"ד ע"ב דמה"ט גבי עיסקא אסור למישתי בי' שיכרא דמתוך שיעסוק גם בחלקו להשתכר לעצמו יעסוק יפה בכל העסק ע"ש וע' פסחים ס"ח דאפי' בתורה ומצות מעיקרא כי עביד איניש אדעתא דנפשי' עביד ומכ"ש היכי דיהי' לו הנאת הגוף ויהי' נוגע לחלקו מסתמא יתאמץ ביותר להרבות בהנדבות, ומצינו בר"ה כ"ג דהיו עושין סעודות גדולות להעדים כדי שיבואו וע' בד"ק יו"ד סו"ס י"ח ס"ק כ"ה כה"ג, ובכה"ג שנראה להגבאי שיוצמח בזה טובה לעניים לכ"ע שרי לשנות וכדאי' בערכין דף ו' בהא דר' ינאי יזיף ופרע משום דניחא להו לעניים דכמה דמשהי מייתי להו ומעשה טפי ע"ש וה"נ בזה וע' מד"ר פ' פנחס בהא דיהושע נוצר תאנה יאכל פרי', ובפרט כיון דהמנהג שם כן ונתייסד ע"פ גדולי המדינה כל הנודר ע"ד המנהג הוא נודר ועמ"ש בחיבורי קת"ע לסי' רל"א וע' רמב"ם פ"ד משקלים דמגיהי ספרים וכו' מוסיפין להם על שכרם בע"כ כפי צרכם וכן בכל עוסקי בדבר מצוה, וה"נ בזה, והנלע"ד כתבתי.

תשובות והנהגות כרך ב סימן תעה

שאלה: משולח כאן לאסוף כסף ורוצה לקחת מההכנסות לעצמו אחוז גבוה מאד ושאל אותי אם זהו גזל

הנה מה שנהגו שהמשולח לוקח לעצמו חלק, זה ודאי מותר כיון שזהו טובת העניים שאם לא יקבל שכר טירחה כפועל לא נמצא משולח, ועיין בערכין (ו ב) בהא דרבי ינאי יזיף ופרע משום דניחא להו לעניים, וגם כאן ניחא להו בכך, וכבר נהגו כן שמקבל בשכרו אחוזים וזה ממריצו לפעול. והיום אם נותן רוב הכסף שאוסף למוסד כשהוא גופא נצרך נחשב הוגן.

מיהו הנותנים לא מתכוונים שיהא רובו למשולח, ובפרט כשגובה נתינות גדולות ודאי כוונתם שעכ"פ חלק הגדול ילך למוסד, והמשולח כאן שרוצה יותר מהרוב לעצמו מרמה הוא את הציבור והוי גזילה, ורק בנתינות קטנות יש לומר דלא איכפת להו אף שרוב הכסף לו, אבל בנתינות חשובות צע"ג הלוא הוא עובר על דעת בעה"ב והוי גזלן כמבואר בב"מ (עח ב) והיאך נכשלין באיסור גזל.

וזכרני שמרן הגריז"ס צ"ל (הגאב"ד דבריסק) רצה להמליץ על מוסד הצלה פלוני, אבל לאחר ששמע את סכום האחוזים שהשליח יקבל אמר "אני ממליץ רק על המוסד ולא על הצדקה למשולח" וסירב לחתום, אבל הפצירו בו שהסכום שמקבל השליח נחשב היום למעט מאד, ובלעדו לא יתקיים המוסד, שלא ימצאו שד"ר אחר, ומרן צ"ל הסכים לשליחות, רק עדיין פקפק מאד על המלצתו אם הוא יתן ידו לכך.

ולפי זה על המשולח עצמו ליזהר בסכומים גבוהים עכ"פ שלא יעבור על דעתם ויהא הכסף גזל בידו, וביד הקדוש ברוך הוא לעזור לו ולסייעו באופנים אחרים שיהיה פרנסתו בהיתר ולא באיסור, וע"כ ראוי לו לקצוץ בפחות, שבאופן זה חשיב גם לדידיה שליחות מצוה שגם הוא מוותר, ושלוחי מצוה אינם ניזוקים.

ודע דיש שמותר לר"מ או למזכה הציבור ליקח יותר, כדי שיהא לו כפי צרכו לעצמו ולחתן בניו ובנותיו, ויסוד הדבר **ברמב"ם פ"ד דשקלים (ה"ז) "ואם לא הספיק להן מוסיפין להן אף על פי שלא רצו, מוסיפין להן כדי צרכם הם ונשיהם ובניהם ובני ביתם"** ע"ש, הרי שאנו מקפידים שיהיה לו ולב"ב כדי צרכו, ואפילו אינו רוצה נותנים לו, שלדעת הרמב"ם יש לדאוג לפרנס הציבור שיהיה לו כדי צרכו עם אשתו ובניו, ומה שהוסיף הרמב"ם אפילו לא רצו מוסיפין לו, היינו שאפילו ירצה לא יתנו לו לחיות חיי צמצום, ונראה הטעם שאם רואים את הפרנס חיי בדוחק ימנעו מלהיות פרנס, וע"כ טובת הציבור הוא שיחיה עם ב"ב ולדאוג לצרכיו ועלינו לנהוג כן, והיינו אם אינו דורש סכומים מוגזמים אלא ההכרח לו ולב"ב, אבל באופן זה אף שצריך הרבה, כיון דצרכיו הם חובת הציבור וצדקה ככל צדקה, ולרמב"ם אפילו רוצה לוותר ולחיות בפחות מוסיפין לו בע"כ.

ובמקור ברוך [דף תתע"ח ע"א בהג"ה ד"ה ותירץ] תירץ דראשונים העלו הא דבעי בכלל כח שליחות רק בדבר דבעי דעת המשלח, ובנדרים (ל"ה:): מבואר דהא דבעינן דעת משלח רק בדבר הבא לכפרה. ועוד כתבו ראשונים דעכו"ם המביאים קרבן מכוונים בזה רק להתקרב לישראל ולא למען כפרה, ולפי"ז לא בעינן דעתם כלל ואין צריך כח שליחות ולא שייך אין שליחות לעכו"ם.

ועיין שו"ת גבעת שאול (סימן ק"ט) שתירץ קושיא הג"ל, להר"ן בנדרים [ל"ה: ד"ה איבעיא] אע"ג דבקידושין אטיק רב הונא דכהנים שלוחי דרחמנא אפילו הכי בעי למיפשט ממתניתין או ברייתא, וכן כתבו תוס' יומא (י"ט: ד"ה ומי) וקידושין (כ"ג: ד"ה דאמר) כתירוץ א', לפי"ז כאן דהא דאין שליחות לעכו"ם ג"כ מאמורא ואינו ממתניתין או ברייתא לא בעי למיפשט מיניה.

ובבבא מציעא (ע"א:): ר' אשי כו', והך דרשא מר' ינאי בקידושין [מ"א:], ואף דדריש מיתורא דקרא מכל מקום על כרחך לאו דרשא גמורה היא, דהא רש"י לא סבירא ליה כדמשמע בקידושין (מ"א:): ולר' שמעון דפטר כו', ואף שכתבו תוס' גיטין (כ"ג: ד"ה מה) דאף לר' שמעון ילפינן דאין שליחות לנכרי דומיא דאתם עיין שם ובמהר"ם [קידושין מ"א: ד"ה העובד], מכל מקום כיון דלא תני במתניתין או בברייתא רק מסברא לא בעי למיפשט מיניה, ולתירוץ ב' בתוס' פשיטא דלא קשה מידי דהפירוש שגם שלוחי דרחמנא, עיין שם היטב.

רצה ליתן ואמר אנכי בעצמי אתן לר' חיים, והגאון ר' חיים לא רצה ליקח ממנו, והנותן אמר אנכי רציתי שיהיו כל מעותי במלואם ושלא יקבל המשולח מזה חלקו עבור טרוחתו.

ואמר לו הגאון ר' חיים שזה מנהג עכו"ם כשנותן מעות לבית תיפלה שלהם אין נותנים ע"י אמצעי, אבל אנו נותנים ע"י אמצעי שגם ישראל אחר יהנה מזה, דהדין דמקבלין קרבנות מעכו"ם רק עולות ולא שלמים, והטעם דכשנותן דעתו שקרבנו יהיה כולו לה' ועולה כולה כליל, ושלמים בעלים אוכלים וגם הכהנים, והוא אינו מבין זה שהוא יתן קרבן לה' ואנשים יהנו ממנו).

וכתבתי בזה הענין תשובה לבני הרב החסיד ר' דוד שיחיה, על דבר קושייתך על המהרי"ט הא דכל מילתא דלא מצי עביד לא מצי למשוי שליח רק בסתם אבל במפרש מועיל, קשה הא דקידושין (כ"ג:): אי סלקא דעתך שלוחי דידן מי איכא מידי דאנן לא מצי עבוד ואינהו עבדי, והא מי שהביא קרבנו אומר לכהן איוה קרבן הוא רוצה להקריב, ועל אופן זה מועיל להמהרי"ט.

אשיב לך דיש ב' ענינים א. כל מילתא דאיהו לא מצי עביד לא מצי למשוי שליח, וב. כל מילתא דלא מצי עביד השתא לא משוי שליח, ועל ענין הראשון איתא בקידושין שם לר' שמעון בן אלעזר דבשטר ע"י עצמו לא דיד עבד כיד רבו, וא"כ אף איהו לא מצי לקבל גיטו ואפילו הכי שליח יכול לעשות דמכל מקום העבד שייך בגיטין, אף דאינו מקבל גיטו דיד עבד כיד רבו מקבל הוא גט לחבירו דיצא הגט לרשות שאינו

(ושמעתי שהגאון ר' חיים מזולאזנע ז"ל שלח משולח לאסוף מעות להשיבה, ואחד לא

Rabbi Sorotzkin

משנה מסכת אבות פרק ו משנה ד

כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל ואם אתה עושה כן אשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא.

מספרים על רבי מאיר שפירא זצ"ל, ראש ישיבת חכמי לובלין, שביקר יהודי עשיר באמריקה וביקש את עזרתו לביטוס הישיבה הגדולה שהרב מאיר שפירא הקים בלובלין. זאת היתה ישיבה עם חדר אוכל וחדרי שינה עבור בחורי הישיבה. דבר חדש לפני שבעים שנה במזרח אירופה. הנדבן למד תורה בצעירותו ואמר שאין להקים ישיבה שבה דואגים לכל הצרכים הכלכליים של הבחורים, שהרי נאמר בפרקי אבות (ו, ד) "כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל".

הרב מאיר שפירא ענה לנדבן שיש המשך למשנה זו: "ואם אתה עושה כן אשריך וטוב לך" (תהלים קכח, ב). כוונת המשנה לומר שאם אתה עושה כך, אשריך וטוב לך, אבל אל תדרוש מאחרים ללמוד תורה מתוך צער ועוני.

רבינו יונה מסכת אבות פרק ו משנה ד

כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן, וחי צער תחיה, ובתורה אתה עמל, ואם אתה עושה כך אשריך וטוב לך. אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא. שנינו אמר ר' אלעזר, כשהייתי לומד תורה אצל ר' יוחנן ראיתי שהיה אוכל פת חרבה במלח (יבמות טו, ב). עוד שנינו במקום אחר (ברכות סג, ב) אמר ר' שמעון בן לקיש, אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליהם, שנאמר (במדבר יט, יד), "אדם כי ימות באהל". שנינו, "אלה שמות הגבורים אשר לדוד יושב בשבת תחכמוני" וכו' (שמואל ב' כג, ח), ואלה שמות גברותיו של דוד. "יושב בשבת", שבשעה שהיה יושב דוד בישיבה, לא היה יושב על גבי כרים ולא על גבי כסתות אלא על גבי קרקע. דכל זמן דהוה עירא היאירי קיים הוה מתני להו לרבנן על גבי כרים ועל גבי כסתות, כי נח נפשיה דעירא היאירי, הוה מתני דוד לרבנן על גבי קרקע, אמרי ליה, ליתב מר על גבי כרים וכסתות, ולא קבל עליה. "תחכמוני" - אמר ליה הקב"ה, הואיל והשפיל דוד עצמו תהיה כמוני שאני גוזר גזירה ואתה מבטלה (מועד קטן טז, ב):

ועל הארץ תישן. אלו הענינים כולם כדי שלא יהא אדם נמשך אחר תאוותו ומאכלו. שנינו (סנהדרין לו, א), מימות משה עד רבי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד, ומקשינן עלה כמה קושיות, ולא אשכחן. ואמרינן בברכות (ה, ב), דאין כל אדם זוכה לשתי שלחנות:

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף נז עמוד ב

והכתיב ויאמר ה' לה שני גוים בבטנך, אל תקרי גוים אלא גיים, ואמר רב יהודה אמר רב: אלו אנטונינוס

ורבי, שלא פסק משלחנם לא צנון ולא חזרת ולא קשואין, לא בימות החמה ולא בימות הגשמים.

תלמוד בבלי מסכת כתובות דף קד עמוד א

בשעת פטירתו של רבי, זקף עשר אצבעותיו כלפי מעלה, אמר: רבש"ע, גלוי וידוע לפניך שיגעתי בעשר אצבעותי בתורה ולא נהייתי אפילו באצבע קטנה.

תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף כג עמוד ב- דף כד עמוד א

דאמר רב יהודה אמר שמואל: בהני תלת מילי עבידי רבנן דמשנו במלייהו: במסכת, ובפוריא, ובאושפיזא. **ופרש"י** באושפיזא - שאלוהו על אושפיזו אם קבלו בסבר פנים יפות, ואמר לאו - מדה טובה היא, כדי שלא יקפצו בו בני אדם שאינן מהוגנין לבא תמיד עליו, ויכלו את ממונו.

תלמוד בבלי מסכת כתובות דף נ עמוד א

א"ר אילעא: באושא התקינו, המבזבז - אל יבזבז יותר מחומש. תניא נמי הכי: המבזבז - אל יבזבז יותר מחומש, שמא יצטרך לבריות; ומעשה באחד שבקש לבזבז [יותר מחומש] ולא הניח לו חבירו, ומנו? רבי ישבב, ואמרי לה רבי ישבב, ולא הניחו חבירו, ומנו? רבי עקיבא.

שיטה מקובצת מסכת כתובות דף נ עמוד א

המבזבז. כתב רש"י ז"ל המבזבז. לעניים. ובמהדורא קמא כתב המבזבז. נכסיו להקדש. ע"כ. ואמרו במדרש רבות פרשת בהר רבי טרפון יהב לרבי עקיבא שית מאה קנטרין דכסף א"ל כו' עד א"ל אית בר נש יהב מגן אפוכי דידה הן היא א"ל גבי דוד מלך ישראל דכתיב ביה פזר נתן לאביונים וצדקתו עומדת לעד ע"כ. ומשמע לי דה"פ אית בר נש דיהיב מגן פי' שאין לו ונותן כל אשר לו דהא המבזבז לא יבזבז יותר מחומש ופירוש מגן בחנם כלומר על לא דבר נותן אפוכי דידה הן היא פי' שכרו היכן הוא ומשני ליה מדכתיב פזר נתן לאביונים וגו' פירוש אף על גב דהמבזבז אל יבזבז יותר מחומש מ"מ אם עבר ופזר צדקתו עומדת לעד פירוש דלעולם יהיה לו ממון כדי לעשות צדקה ולא יחסר לו. ויש לנו לחלק דלא אמרינן הכי אלא לתלמוד תורה וכמו שעשה רבי עקיבא אבל לחלק לעניים לא וזהו שכתב רש"י ז"ל הכא לעניים.

חפץ חיים - אהבת חסד חלק ב פרק כ

בו יבואר פרטי דין המבזבז צדקה: א) איתא בכתובות מ"ט דהתקינו חז"ל באושא המבזבז אל יבזבז יותר מחומש שמא יצטרך לבריות אם לא מי שהוא עשיר מופלג משמע בפוסקים דעליו לא היתה התקנה (עיין ב"ק ט' ע"ב בתוד"ה אילימא ובחכמת אדם הלכות צדקה) תוס' ב"ק שם איירי לענין מצוות עיי"ש

סימן יט: הלכות גובה הצדקה

א. מותר למשולח לקחת לעצמו חלק ממה שגבה לטובת המוסד לאחר שניכבה את ההוצאות שלו כגון: נסיעה, אש"ל וכיו"ב [1]. יש מי שמתיר לקחת עד עשרים וחמשה אחוזים [2], ויש מי שמתיר עד שליש [3], ויש מי שמתיר עד שלושים וחמשה אחוזים [4]. ויש מי שמתיר לקחת ארבעים ותשעה אחוזים [5].

ב. צריך לעמוד בפני גובה הצדקה כשהולך לגבות כמו בפני כל עושה מצוה, ואם הגובה מקבל שכר על טרחתו אינו בכלל זה [6]. ויש מי שפסק שמה שאמרו שאין צריך לעמוד בפני הגובה בשכר, הוא רק כשהוא שליח לגבות מה שמנהיגי הקהילה הטילו על הקהל,

[1] ארחות רבנו [ח"ג עמ' קל"ט] בשם הגרי"י קניבסקי זצ"ל וז"ל מו"ר [הגרי"י קניבסקי] זצ"ל אמר לתת למשולח עד שלושים וחמש אחוז מהכסף שאוסף עבור הישיבה חוץ מההוצאות שיש לו עכ"ל.

[2] מעשה הצדקה [עמ' מ"ג הערה 4] בשם הגר"ח"פ שיינברג שליט"א וז"ל אמר לי מו"ר הגר"ח"פ שיינברג שליט"א שהשיעור לדעתו הוא עד 25 אחוז, ושיעור זה הגון הוא, יותר מזה מותר דיעבד עד 50 אחוז, ושמעתי מטו כן משמיה דמרן החזו"א זצ"ל, אם כי לא ידעתי היתר לזה היכא שבוודאי אם התורם היה יודע כן לא היה תורם עכ"ל.

[3] שו"ת שבט הלוי [ח"ב סי' קכ"ב] וז"ל הנה מעיקר הדין צריך לעשות המצוה בחינם, אם לא מי שפרנסתו מזה דהוי ליה כדייני גזירות שבירושלים בסוף כתובו – מיהו פשוט דאם יש חשש בטול המצוה ע"י שאינו לוקח שכר בטלה מוטב שיקח שכר בטול זמנו, ועיין בכנה"ג חו"מ סימן של"א בהג"ה ב"י אות ז' שכ' דהרגילות הי' לקבל שליש או רביעי עכ"ל. [4] ארחות רבנו [שם] בשם הגרי"י קניבסקי זצ"ל.

[5] משפט וצדקה [פרק ז' הערה ד'] וז"ל ושמעתי בשם גדולים שאין לגבאי [משולח] ליטול שכרו רק פחות מחצי, ולא נתברר לי אמיתות השמועה עכ"ל. ועיין בקונטרס תשובות גדולי הפוסקים [עמ' קס"ח].

[6] פת"ש [יו"ד סי' רנ"ו סק"א].

שמים שלא ע"מ לקבל פרס. ואלו שגם את זה עושים קרדום לחפור בה משנים מדעת הנותנים וגורמים שאנשים ימנעו וינעלו דלת בפני גבאי צדקה אחרים וגורמים שם רע למתעסקים לש"ש, ועתידים ליתן את הדין, והם בכלל האנשים שאינם מהוגנים שהזכירו חז"ל לענין זה.

סדר הנהגות בהוצאות הדרך

שאלה ג'

מנהל מוסד — או שכיר שנשכר לכך — שנוסעים לחו"ל להתרמות, כיצד עליהם לנהוג על פי דעת תורה בענין ההוצאות [הן בנוגע לטיסה — מחלקת ראשונה וכדו', והן בנוגע לאכסניה — מלון יקר — וכן שאר הוצאות], האם רשאים לנהוג ברחבות יתירה על מנהגם בחייהם הפרטיים מאחר שנטלו על עצמם טורח וטלטולים רבים, ופעמים רבות שמשך חדשים ארוכים נעדרים מביתם ואינם שרויים עם בני משפחתם, או שעליהם לנהוג כפי דרכם בחייהם הפרטיים, או אולי אפילו לצמצם אף יותר מאחר שמדובר בכספי הקדש וצדקה.

אוצר החכמה

תשובה

התשובה לשאלה זו מורכבת משני היבטים, ההיבט ההלכתי, וההיבט המוסרי, ונפרש.

היבט הלכתי: מעיקר הדין שני הצדדים שהוצגו בשאלה אינם נכונים, גם התנהלות ברחבות יתירה אינה נכונה וגם התנהגות בצמצום רב מדי אינה נכונה, אלא צריך להתייחס לכל מוסד צדקה בפני עצמו כאל גוף מסחרי ששולח את מנהלו או נציגיו לסידור ענייניו בחו"ל, וכמובן שחברות מסחריות שמנהליהם נשלחים לחו"ל רמת האש"ל שמקבלים תלויה בגודלה והיקפה של החברה ועסקיה, חברה גדולה מעניקה למנהלה טיסה במחלקת עסקים אש"ל ברמה גבוהה וכו', חברה קטנה יותר פחות, וכן הלאה, וכך הדבר במנהלי מוסדות — מוסד גדול יכול להרשות למנהלו רמת אש"ל גבוהה יותר וקטן פחות. בקיצור, ההתייחסות למוסדות חייבת להיות לא פחות מההתייחסות לחברות מסחריות, וכמו שבחברות מסחריות יש כללים ברורים מתי המנהל מקבל טיסה במחלקת עסקים ומתי לא וכדו', כך במוסדות ההתנהגות עפ"י דין חייבת להיות בהתאם לכללים הנ"ל, ואין זה תלוי כלל בשאלת צורת התנהגות המנהל בחייו הפרטיים, וכמו"כ אין זה תלוי כמה טורח וטלטולים הוא עובר במהלך הדרך.

והנה מצאנו בגמרא וכן נפסק בשו"ע [חו"מ סי' רצ ס"ד] שרשאי

האפורופוס ללבוש בגדים נאים מנכסי יתומים שעושה כן לתועלתם שיהיו דבריו נשמעים, והוא שתגיע ליתומים הנאה מנכסיהם בהיות דבריו נשמעים. עכ"פ גם בזמנינו נראה שכדי שההופעה של המנהל או המשולח וכדו' תהיה חיובית ויהיו דבריו נשמעים די בזה שילך לבוש באופן מכובד שאינו מבזה את המוסד או הציבור ששלחו, ואין צורך לבזבזנות יתר וראויות כדאי שיהיו דבריו נשמעים, ואדרבה המבזבז וחי בראויות גורם להופעה שלילית יותר מזה שחי בפשטות ובצניעות.

אח"ת 1234567

היבט מוסרי: יש לדעת שחשיבות העסקן וישרותו נקבע במידת

החשיבות שהוא מייחס לענין הצדקה שהוא מטפל בה והזהירות שהוא נוהג בכספי הצדקה, ועסקן הגון וישר אינו שואל אם מותר לו לנסוע במחלקה ראשונה בגין 'מסירות נפש' של טילטולי הדרך, ואדרבה אופי החיים בצורה ראויתנית כנסיעה במחלקה ראשונה וכו' הוא דבר הנוגד בתכלית את דמות העסקן וגבאי הצדקה האמיתי הנוטל על כתפיו את דאגת העניים והמוסדות. (דומה הדבר לדיין שיעורר שאלה אם מותר לו לקחת שוחד, שאין התשובה לשאלתו צריכה להיות 'אסור', אלא 'אינך ראוי להיות דיין כי אין לך את התכונות המינימאליות של דיין בישראל').

סוכם על החזרי הוצאות וחפכו ומיעטו בהוצאותיהם

שאלה ד'

אם מקבלים החזרי הוצאות על נסיעות ואכסניה ורצו לחסוך וטרחו לעצמם אכסניה זולה במיוחד (יותר ממה שסוכם עם המשלחים), או שהתאכסנו בבתי ידידים למרות אי הנעימות שבדבר, ודעתם היה לשם עצמם כלומר שלא היה בדעתם לחסוך עבור המוסד אלא ליטול את חשבון ההוצאות לעצמם כיון שחסכו במקום שיכלו להוציא, אם מותר דבר זה, ואם אסור וכבר נטלו האם חייבים להחזיר את הכסף.

תשובה

את ההטבה — אם זכאי לתבוע כסף תמורתם. (ובענין פועל ושליח כבר דנו בזה האחרונים, ראה מש"כ בזה בשו"ת מהרש"ם [ח"ט סי' קנא], וכמדומני שראיתי פעם תשובה מהגאון ר' ראובן דעננבערג ז"ל מדוינסק ולא עלתה בידי למצוא את הספר עכשיו).

שאלה זו אינה נוגעת למנהלי מוסדות בלבד אלא גם לשותפים או נציגים עסקיים שמקבלים הוצאות, והם קימצו בהוצאותיהם שהיו זכאים להם — אם רשאים לתבוע את הטבתם, וכן פועל שזכאי להטבה מסוימת כמו נסיעות ארוחות וכדו' וקימץ ולא ניצל

את העובד מלספק את החומרים, ופשוט וברור שהחומרים או יתרת הכסף שנתן עבורם שייכים לבעה"ב.

לעומת זאת באותם הוצאות שאינם חלק מגוף המלאכה והוצאותיה אלא ניתנים לעובד כהטבה, וקימץ העובד וחסך ולא ניצל אותם, צריך לרדת לעומק כוונת המעביד בכל הטבה והטבה מה כוונתו אם את ההטבה עצמה בלבד או אפילו את תמורתה. לדוגמא בעה"ב שמספק שתיה לעובדיו בשעות העבודה ברור שלא היתה כוונתו לספק את שיווי השתיה כהטבה לעובד, ובודאי אם יקמוץ העובד וימנע את עצמו מלשתות לא יוכל לבקש ממנו תוספת של כמה שקלים כתמורה על השתיה, שאין כוונת בעה"ב אלא להנעים לעובדים את עבודתם בתוספת שתיה במשך זמן עבודתם, אולם בעה"ב שסיכם עם עובדיו שיספק להם ארוחת צהרים או נסיעות למקום העבודה יתכן שיש לראות זאת כהטבה לעובד שלא יצטרך להוציא הוצאה זו מכיסו, ואם אין העובד רוצה בהטבה עצמה אלא בתמורתה יתכן שרשאי עכ"פ צריך לבדוק כל הטבה והטבה לגופו של ענין מה כוונת המעביד בהענקתה, ולפעמים אכן קשה לרדת לעומק כוונתו ולקבוע בזה מסמרות, והדבר נשאר בגדר ספק.

ומצינו בשו"ע נידונים דומים, כגון [אה"ע"ז סי' ע' סעיף ג'] לענין מזונות שהבעל חייב לאשתו. ומנה

לגופו של ענין ניחזי אנן. ביסוד הדברים צריך להבחין בין הוצאות שבעה"ב נותן לעובד כחלק מהוצאות העבודה — כבעה"ב המספק כלי עבודה וחומר לעובדים שעובדים אצלו, או בגדי עבודה לפועלים או אפילו כלי עזרה רפואיים למקרי פציעה במהלך העבודה וכדו', לבין הוצאות שנותן בעה"ב כהטבה לעובד — כארוחה באמצע עבודתם או שתיה חמה וקרה, או נסיעות להגיע למקום העבודה וכדו'.

בענין הוצאות הניתנים לעובד כחלק מהוצאות העבודה — פשוט וברור שאם העובד לא היה צריך להם ולא נאלץ להוציא מכספו עבורם שאינו זכאי לדרוש את תמורתם, כגון בעה"ב המספק לנגר מסמרים לצורך עבודתו, והתחכם העובד והצליח לבנות את הארון בפחות מסמרים, היעלה על הדעת שיוכל העובד לקחת את המסמרים לעצמו, וכן ביתר חומרי העבודה שבעה"ב מספק לעובד לא מבעיא אם חסך העובד ולא הוציא שאינו נוטל מבעה"ב אע"פ שהיה רשאי להוציא יותר, אלא גם אם כבר קיבל מבעה"ב את החומרים שרכש לשם המלאכה ולבסוף לא נצרכו לו מאיזו סיבה שתהיה, שהכל חוזר לבעה"ב. ואפילו אם שאר בעלי המלאכה רוכשים החומרים על חשבונם והוצאותיהם עליהם ובעה"ב זה התחסד עמו וסיפק לו את החומרים מכיסו אין זו התחייבות או הטבת שכר לעובד אלא פטור שפטר

בשו"ע שם את שיעור המזונות כמה ^{אוצר החכמה} סעודות חייב לה וכדו', וכתב הרמ"א 'צמצמה והותירה מאלו המזונות הוא של בעל'. ובפתחי תשובה [שם סק"א] הביא מתוס' נזיר¹⁰⁰ [כד:]: ועוד ראשונים שחילקו בין צמצמה מחמת שלא אכלה לשובעה או מחמת שקנתה המזונות בזול, ע"ש מה שהביא מראשונים ואחרונים, ומאידך מצינו במתחייב לזון את בת אשתו שאם נשאת ובעלה מפרנסה ואינה צריכה את המזונות שנתחייב לה בעל אמה, נותן לה דמי מזונות, [עי' שו"ע אהע"ז סי' קיד], והחילוק ביניהם הוא לכאורה מה היה גדר תקנת חז"ל, אם התחייבות בדמי המזונות או סיפוק המזונות עצמם. וגם בתשלומי התורה מצינו בריפוי ושבת שנפסק בשו"ע [חור"מ סי' תכ סעי' יח ויט] שיכול המזיק לבחור מבין שני מסלולי תשלום, תשלום של דמי ריפוי ודמי שבת, או תשלום של הריפוי והשבת עצמו, וכלשון המחבר, 'כיצד משערין הריפוי, אומדים בכמה ימים יחיה מחולי זה וכמה הוא צריך, ונותן לו מיד ואין מחייבין אותו לתת דבר יום ביומו, ודבר זה תקנה היא למזיק וכו', אם היה מתגלגל בחוליו והולך וארך החולי יתר על מה שאמדהו אינו מוסיף לו כלום, וכך אם הבריא מיד אין פוחתין ממה שאמדהו, אמר המזיק אין רצוני בתקנה זו אלא ארפאנו דבר יום ביומו שומעין לו'.

ולדעתי המודד שעל ידו ניתן למדוד אם הוצאה מוגדרת הוצאות

עבודה או הטבה לעובד הוא — שכל ההוצאות שמקובל ונהוג שבעה"ב משלם אותם לעובדיו, ואפילו לא פירש כלום חייב ליתנם לעובד, הרי הם בכלל הוצאות גוף העבודה שביארנו בהם שודאי שאין החיוב בהם רק מה שהוציא העובד, ואם לא היו לו הוצאות או שחסך ומיעט בהוצאותיו אסור לו לקחת מבעה"ב עבורם וכמו כן חייב להחזיר הכסף אם כבר קיבלו. והלכך כשם שאמרנו לענין חומרי המלאכה, כנגר שנשכר לעבוד אצל בעה"ב [לא בקבלנות] או פועל בנין שנשכר לעבוד אצל קבלן שפשוט שאת כלי העבודה ^{אוצר החכמה} והחומר על בעה"ב והקבלן לספק אפילו אם לא סיכמו ביניהם כלום בענין זה, (ואדרבה אם הפועל יביא את החומר או את כלי העבודה מביתו הרי הוא כיורד שנוטל מבעה"ב שיעור הנאתו), ואם חסך או מיעט בהוצאות שאינו נוטל מהמעביד — הוא הדין בכל ההוצאות שמקובל ונהוג בהם שחייב בעה"ב וגם אם לא יסכמו מראש עליו ליתנם לו, הרי הם בגדר דמי הוצאה בלבד, ואם חסך העובד או מיעט בהוצאות אינו רשאי לקחת הנותן או לתבעו לעצמו. אולם דברים שאין בעה"ב חייב ליתן לפועל אם לא סוכם כן מראש בפירוש, כגון בעה"ב שמספק מזונות לעובדיו שאין ביד העובד לתבוע זאת מבעה"ב אלא כשהתנו כן, נראה שתוספת זו הינה כהטבת שכר לעובד ולכן אם חסך או מיעט בהוצאות אלו שהבטיחו בעה"ב יש מקום לדון שרשאי לקבל הנותן ולתבעו לעצמו.

נתייחס להוצאה באופן כללי ונקבע את הגדרתו לפי עיקר ויסוד ההוצאה, כגון הוצאות טיסה ונסיעות שאם היה נשאר בביתו לא היו עולים לו מוגדרים כהוצאה, וכן הוצאת מלון שבביתו לא היה עולה לו ג"כ מוגדר כהוצאה בלבד, ומאידך אם סוכם שיתאכסן בבית ידידים ויקנה אוכל במסעדה וכדו', שאין לראות הוצאה זו כשהות בבית מלון אלא שנזקק למזונותיו והוצאה זו היתה עולה לו גם בביתו אף שבמקום זה ההוצאה גדולה הרבה יותר אעפ"כ תוגדר כהטבה ולא כהוצאה והמותר שלו.

למעשה מקובל היום לתת לשלוחים הנשלחים מטעם חברות או מוסדות סכום מסויים עבור הוצאות אש"ל, וגובה הסכום משתנה בין שליח שמביא קבלות על ההוצאות לבין שליח שאינו מביא קבלות, [הסכום המקובל כרגע הוא 130 דולר ליום עם קבלות ו-102 דולר ליום בלי קבלות], ומה"ט נראה לדינא שהוצאות שהם חלק מהוצאות הנסיעה בלבד כמו הוצאות טיסה ונסיעות אף אם חסכם השליח אינו יכול ליטלם לעצמו, כיון שאינם מוגדרים כהטבה אלא כחלק מהוצאת הנסיעה, אולם הוצאות אש"ל כיון שהם מורכבים גם מהטבה וגם מהוצאה, הגדרת ההוצאה תקבע לפי דרישת המוסד או החברה לראות קבלות, הסכום שעליו המוסד מבקש לראות קבלות יוגדר כהוצאה עבור המוסד, אולם הסכום שעליו אין המוסד מבקש לראות קבלות ואינו

מעטה כשנעייין בנידון שאלתנו בשליח שנשלח לאסוף כספים בחו"ל וקימץ בהוצאותיו — אם רשאי לקחת את ההוצאות לעצמו — נראה לדון שיש ב' חלקים בהוצאות אלו, ישנם הוצאות שניתן להתייחס אליהם כהטבה לשליח, וישנם הוצאות או חלקים מהם שהם בבחינת הוצאות שוטפות של גוף השליחות — הטיסות והנסיעות וחלק האש"ל שבביתו לא היה עולה לו ניתן להגדיר כהוצאות על הפעולה עצמה והרי זה ככל ההוצאות של המוסד, וביתרת או חסכון בהוצאות אלו אין למנהל או השליח חלק ואינו רשאי ליקחם לעצמו, אולם חלק האש"ל שגם בביתו היה עולה לו הרי אין בעה"ב חייב לספק לו, ואם פסק עמו לשלם לו גם את זה הרי זה בכלל הטבה לעובד, ובוזא אם חסך ונשאר מהסכום שקצב עמו יתכן שרשאי לתבעו לעצמו.

עם זאת נראה, שאין טעם לפרק הוצאה מסויימת עצמה ולחלק אותה לחלקים, ולשייך חלק ממנה להוצאות המוסד וחלק ממנה הטבה לעובד, כגון אם התאכסן במלון והאכסון כלל אכילה ושינה, לא נפרק את התשלום עבור השהיה במלון לשנים, ונגדיר את חלק האכילה שגם בביתו היה עולה לו כהטבה וחלק השינה שבביתו לא היה עולה לו כהוצאה, או אפילו נפרק את ההוצאה עבור אכילה עצמה ג"כ לשנים, הסכום שבביתו ג"כ היה עולה נגדיר כהטבה והסכום העודף על שיעור המזונות שבביתו נגדיר כהוצאה. אלא

שאינו נותן אלא 50 דולר אש"ל ליום אולם מבקש לראות עליהם קבלות או לשמוע דו"ח על מה הלך הכסף הרי שאין דעתו לתת את שיווי האש"ל כהטבה לשליח אלא את אש"ל עצמו אם הוא נצרך לכך וא"כ אינו רשאי לקחת אותו לעצמו.

מתעניין בכלל מה עשה עמו השליח יוגדר כהטבה לשליח, ורשאי השליח לקחת אותו לעצמו, וה"ה מוסד שנותן 500 דולר אש"ל ליום ואינו מבקש לראות קבלות או לשמוע דו"ח על ההוצאות יהיה ניתן להגדיר את כל הסכום כהטבה לשליח, ומאידך מוסד

הפרטת נכסים לצורך המשך החזקת המוסד

שאלה ה'

מוסד נקלע לקשיים תקציבים, והמנהל מעוניין למכור חלק מנכסי המוסד כדי להקל על הקושי — אם רשאי, מאחר שיש אנשים שתרמו בשעתו לצורך רכישת אותם נכסים ויתכן שאינם מסכימים למכירה זו, [ופעמים רבות אף מגלים דעתם שאילו ידעו לא היו נותנים], האם הצדק עם המנהל.

תשובה

בנשיאותה. אולם במוסד שהמנהל עצמו ייסד והקים — בדרך כלל הוא עצמו גם האחראי והמחליט בעניינים אלו, ונעשה שליח הציבור שתרם מכספו לעשות במוסד זה כראוי בעיניו לטובת המוסד, ועכ"פ הדבר טעון בדיקה בכל מקרה ומקרה.

ב. דעת הנותנים. צריך לבדוק באופן יסודי את הצורה והתנאים שנתרם בשעתו הנכס למוסד, כי ישנם פעמים רבות בהקדשת נכסים — כקרקעות ומגרשים או בתים קיימים וכן בכסף שניתן לרכישת או בניית אותם נכסים — שדעת התורמים להקים למוסד קרן קיימת כדי שהמוסד יאכל את פירותיה לאורך שנים, ובמקדיש קרן קיימת וההקדש יאכל את הפירות הדין

ענין זה תלוי בכמה נקודות ונפרטם. א. סמכויותיו של המנהל. כפי שכבר הארכנו לעיל סמכויותיו של המנהל מוגבלים לכח שקיבל מהממונים עליו או מהציבור שמינה אותו, ולפעמים לא קיבל אלא את המנדט הניהולי של המוסד כפי שיקול דעתו ולא לבצע קניית ומכירת נכסים. וכמו שלא יעלה על הדעת שגבאי בית כנסת שנתמנה לנהל את ההתנהלות השוטפת של בית הכנסת יוכל ביום מן הימים למכור את בית הכנסת, כן מנהל מוסד שמונה לצורך הניהול השוטף אינו רשאי לעשות כן אפילו אם מצבו הדחוק של המוסד מצדיק פעולה מעין זו, והמחליטים בנושא זה הם חברי ההנהלה או האישיות הרוחנית שהמוסד

גילוי דעת

הן ידוע לכל את גודל צערם וכאבם של בני ובנות ישראל שעדיין לא מצאו את זיווגם ההגון, ומצפים מתי יעשו גם הם לביתם להקים משפחות בישראל על טהרת הקודש. לזאת נצטערנו מאוד לראות לאחרונה שטף פרסומות ו"דיווחים" בכמה כלי תקשורת חרדיים המכריזים האיך שעל ידי "כח הקבלה", גלוי וידוע לבעליהם כל הסיבות הרוחניים והגשמיים המעכבים מציאת הזיווג לכלל ולפרט, ומבטיחים "לשנות המזל ולפתוח השערים" להתיר אסירי תקוה אלו ממצוקתם ע"י "תיקונים" שונים ומשונים עם קולות ו"קמיעות סודיות" דברים זרים ומוזרים רחוקים מדרך התורה והאמונה, ומכוונים לרמות בזה עם ה' ההולכים בתמים. ועוד הגדילו להעזי פניהם ל"הבטיח" שכל השומע להם ומוזיל מהונו אל תוך כיסם, "בודאי יזכה" למצוא תשוקת נפשו, ויהי' חיים מאושרים וכו', ובוה מנצלים מצוקתם של אלו המצפים למצוא זיווג הגון. ואין לשער ואין לתאר גודל הפחיתות לנצל בני אדם באופן שכזה, ויש בזה משום גזל הרבים והוצאת לעז על קדשי ישראל תורתנו הקדושה אמונתנו הצרופה וצדיקי הדורות, להציגם כקרדום לחפור בהם בשביל בצע כסף, וכדי בזיון וקצף.

ובאנו בזה להודיע קושט דברי אמת, שאין להאמין לשום אחד המתימר לומר שיודע את הנעשה בעולמות העליונים, ואשר לו הכח והממשלה לשדד מערכת שמים כרצונו, וכ"ש מי שמשווק "כחות" ו"הבטחות" אלו לבני אדם הנמצאים במצוקה בשביל להרויח ממון. ופונים אנו בזה אל אחינו ואחיותינו היקרים שיחיו, להודיע, שכל מי שנפל בטעות בפה זה והבטיח לשלם להם עבור זמנם שאין בהתחייבות זו ממש, ושיש לבקש מהם להחזיר את כספם, ונקוה לה' שלא נראה בעתיד מאהובינו אחינו המתונים בצרה מפסידים מהונם עבור מזימות שוא.

וברכותינו בזה שטוחה לכל מי אשר יסמוך על הבורא ית"ש, וישים כל מאווייו בתפלה וצעקה רק לה', ויחזק בטחונו אליו ית', כמצווה עלינו בתורה ככתוב "תמים תהי' עם ה' אלקיך", ויחזיק במדת אאע"ה כאשר העיד עליו תורתנו הקדושה "והאמין בה' ויחשבי' לו צדקה" וירחיק א"ע מכל מיני תחבולות שוא, בזכות זה יעמוד הקב"ה לימינו לסייעו בכל מילי דמיטב, ויקוים בו והבוטח בה' חסד יסובבנו, ולא יאונה לצדיק כל רע.

The anguish of many of our brothers and sisters who are anxiously awaiting their true zivug is well known. We were therefore greatly disturbed by the recent pronouncements advertised and "reported on" in many Jewish media outlets, **promising** to deliver, for a fee, the salvation they so anxiously seek through the supposed "powers of kabbalah". The advertisers falsely claim that they can see the Heavenly obstacles preventing a person from getting married, and "unlock the gates to their fortune", through the power of "kabbalistic rituals" and "secret formulas", all of which is foreign to our Holy Torah and perfect Faith. Even worse, they brazenly **guarantee** that anyone who pays a fixed sum (\$648) and receives their "zivug set" will marry within a short time, a statement which belies any facade of legitimacy.

We hereby announce the truth: anyone claiming to know the heavenly workings, and guaranteeing the ability to manipulate them, is not to be believed. Marketing this "power" as a commercial enterprise crosses the border into deception and exploitation of the public. Contrary to what the advertisements would lead one to believe, true Tzaddikim have never claimed such "powers", much less brazenly marketed them to people in need.

We strongly protest the desecration of the Torah and the transparent opportunism that is taking place. There is no doubt that those who were innocently misled into giving money in exchange for such "guarantees" are in no way bound by such commitments. We hereby advise that they cancel their pledge and request the full refund of all moneys already committed.

Dear brothers and sisters! The gates of Heaven are open to all who approach in sincerity, and in the merit of following the Torah Commandment of "Tomim Tihyeh im HaShem Elokecha" (Devarim 18:13) by relying on HaShem and turning to Him with complete Faith, may we all experience the Divine Providence granted to those who serve Him and trust only in Him.

רשימת החתימת שנתקבלו עד כה (חתימות עדיין מתקבלות)

הרב שמואל קמינצקי (פילאדלפיה) הרב אהרן פעלדמאן (באלטימר), הרב אלי דב וואכטפוינגל (סט. פאלסבורג) הרב דוד שוסטל (לייקווד)

הרב אברהם חיים לוי (שיקגו), הרב מלכאל קוטלר (לייקווד), הרב יצחק טורוצקי (טלו, לייקווד), הרב משה גרין (מאנסט)

סימן יט: הלכות גובה הצדקה

א. מותר למשולח לקחת לעצמו חלק ממה שגבה לטובת המוסד לאחר שניכבה את ההוצאות שלו כגון: נסיעה, אש"ל וכיו"ב [1]. יש מי שמתיר לקחת עד עשרים וחמשה אחוזים [2], ויש מי שמתיר עד שליש [3], ויש מי שמתיר עד שלושים וחמשה אחוזים [4]. ויש מי שמתיר לקחת ארבעים ותשעה אחוזים [5].

ב. צריך לעמוד בפני גובה הצדקה כשהולך לגבות כמו בפני כל עושה מצוה, ואם הגובה מקבל שכר על טרחתו אינו בכלל זה [6]. ויש מי שפסק שמה שאמרו שאין צריך לעמוד בפני הגובה בשכר, הוא רק כשהוא שליח לגבות מה שמנהיגי הקהילה הטילו על הקהל,

[1] ארחות רבנו [ח"ג עמ' קל"ט] בשם הגרי"י קניבסקי זצ"ל וז"ל מו"ר [הגרי"י קניבסקי] זצ"ל אמר לתת למשולח עד שלושים וחמש אחוז מהכסף שאוסף עבור הישיבה חוץ מההוצאות שיש לו עכ"ל.

[2] מעשה הצדקה [עמ' מ"ג הערה 4] בשם הגר"ח"פ שיינברג שליט"א וז"ל אמר לי מו"ר הגר"ח"פ שיינברג שליט"א שהשיעור לדעתו הוא עד 25 אחוז, ושיעור זה הגון הוא, יותר מזה מותר דיעבד עד 50 אחוז, ושמעתי מטו כן משמיה דמרן החזו"א זצ"ל, אם כי לא ידעתי היתר לזה היכא שבוודאי אם התורם היה יודע כן לא היה תורם עכ"ל.

[3] שו"ת שבט הלוי [ח"ב סי' קכ"ב] וז"ל הנה מעיקר הדין צריך לעשות המצוה בחינם, אם לא מי שפרנסתו מזה דהוי ליה כדייני גזירות שבירושלים בסוף כתובו – מיהו פשוט דאם יש חשש בטול המצוה ע"י שאינו לוקח שכר בטלה מוטב שיקח שכר בטול זמנו, ועיין בכנה"ג חו"מ סימן של"א בהג"ה ב"י אות ז' שכ' דהרגילות הי' לקבל שליש או רביעי עכ"ל. [4] ארחות רבנו [שם] בשם הגרי"י קניבסקי זצ"ל.

[5] משפט וצדקה [פרק ז' הערה ד'] וז"ל ושמעתי בשם גדולים שאין לגבאי [משולח] ליטול שכרו רק פחות מחצי, ולא נתברר לי אמיתות השמועה עכ"ל. ועיין בקונטרס תשובות גדולי הפוסקים [עמ' קס"ח].

[6] פת"ש [יו"ד סי' רנ"ו סק"א].

וכו' אם יש לעמוד ג"כ בפני הגובה נדקה בשעה שהולך וגובה מאיש לאיש כנהוג אם הוא ג"כ בכלל עושי מצוה ואם תמצא לומר שזה ג"כ בכלל עושי מצוה אם האיש הגובה מקבל שכר על פגיעתו שמשלמין לו צעד טרחתו אם זה ג"כ בכלל מתעסקין במצוה או לא ולאחר אריכות דברים קיים לנידון השאלה פשוט דנכון לעמוד בפני כל עושי מצוה בשעה שמתעסקים א"כ נכון לעמוד בפני המתעסק הגובה כמ"ש יהיה חלקי מגובאי נדקה אכן אם הוא בשכר נראה לי דאינו בכלל זה דהא להנחת עצמו מכיון וכו' אבל זה הגובה נדקה הוא עושה משום שכר א"כ אינו בכלל עושה מצוה כלל וזה פשוט ע"כ ורמז עליו צפת"ש יו"ד סי' רנ"ו ועיין יו"ד סי' שס"א וצט"ז שם ואחרונים צדין לעמוד בפני עושי מצוה וצאה"ט א"ע שיש לעמוד תחת החופה ותמהתי על המהרש"ק במקום אחר שכתב שלא מנא לנריך לעמוד תחת החופה. ועיין צערוך השלחן יו"ד סי' רנ"ו סעי' י"ג דגבאי נדקה אינם נריכים ליתן חשבון ויראה לי שצמקום שהממונה נוטל שכירות ודאי דמחויב ליתן חשבון ע"כ, ולפמ"ש צ"ש יד אליהו דבר פשוט הוא שצריך ליתן חשבון שאם מקבל שכר אינו בכלל עושי מצוה כלל ואין זה הגבאי שנפטרו מליתן חשבון שבאמונה הם עושים.

וּלְפ"ז עלתה לן צדידן נמי כיון דהאי משולח עושה בשכר ואדרבה רק שכרו הוא נוטל ובלאו הכי אינו רוצה לגבות א"כ פשוט דאין הוא בכלל גבאי נדקה שהוא בכלל עושה מצוה ואינו אלא ככל פועל שבמלאכתו הוא עוסק ואין לו דין חוקה משום מצוה דאינו מצוה כלל והרי הוא ככל פועל הישיבה ופקיד שעוסק במשרד לקצן מעות לשיבה או עושה שאר מלאכה וזה פשוט. (ונריך לחלק צין משולח זה להני שלוחי דרבנן שכל ימיהם עוסקים בגביית נדקה לש"ש אלא שא"א להם לחיות בלא זה ונוטלים כדי מחייתם שא"א בלאו הכי כמובן דאין זה להנחת עצמו כי באמונה הם עושים ולא ניחא למרייהו לימא דכל הני צדיקים שעוסקים כל ימיהם בצדקה רק שמקבלים דבר מיעוט כדי מחייתם לא הוי שלוחי מצוה ותרי מילי נינהו וצתו כוונת הלז ואומדנא דמוכח הן הן הדברים. וקצת ראוי לדבר שהרי באמת כל העוסק צמ' נדקה או בשאר מצות מקרי עוסק בשכר לדברי ר"ח ורי"ף ורמב"ם וריב"ז א' שפסקו כרב יוסף דאמר שומר אצידה כש"ש דמי בההיא הנאה דלא צעי למיתב ריפתא לענייא וכו' וקא משתכר צפרוטא דרב יוסף ואף שרב צמח גאון ורבינו יצחק ועוד פסקו כרבה וכן נראה דעת הסמ"ג מ"מ להני שפסקו כרב יוסף כל עוסק במצוה הוה בשכר פרוטה דרב יוסף ועיין שו"ת מוהרי"ק שורש ו' מה שהאריך צענין זה אלא ודאי דצתו אומדן וכוונת הלז הן הם הדברים והכא צדידן אנו סהדי דרק בשביל

השכר שמקבל הוא הולך ובלאו הכי לא היה גובה כלל וממילא לא הוה שליח מצוה ולא בכלל זה. ועיין מש"כ בזה לידיד נפשי הגאון ר"י גרינוואלד אצדק"ק חוסט.

איברא דאפילו נימא דדין גבאי לו אכתי לא פשוט לי מה צרור ליה לכת"ר דלעולם הוא דהרי כתב הרמ"א יו"ד סי' רנ"ו ס"ג ו"ל וכשרוצים הציבור יכולין לסלק הגבאי ולמנות אחר ואין כאן משום חשד וה"ה שאר ממונים ע"כ וכתב עליו הש"ך בסק"ד בכל צו כתב דכיון שנהגו למנות אנשים ידועים לזמן וצהגיע זמנם יאלו אלו ונכנסים אחרים תחתיהם א"כ אחרי שנהגו בכך ליכא משום חשד ומציאו ד"מ הרי דגבאי נדקה נמי יכולין הקהל לסלקן וכן שאר ממונין וא"כ לא יהא אלא גבאי נדקה או ממונה מקהל שיש צידם לסלקו. ואף שכתבו שצתו הומון אין הציבור יכולין לסלקן משום חשד אמנם זה צמקום שיש זמן קצוב אבל צדידן כיון שלא קצבו לו זמן כלל א"כ לא הוי צתו הומון ויכולים לסלקו וכן כתב הערוך השלחן ע"ש וכו"ש צדידן דיודע דמנהג המקום צמשולחים שמשלחין ומחליפין אותם מידי פעם צפעס לרצונם ושלא לרצונם ודאי ליכא הכא שום חשש אפילו אי נימא דדין גבאי נדקה לו מה שבאמת גם זה אינו כמ"ש.

וְלֵא הצינותי מה שכתב כת"ר ו"ל. (ב) או הוה כשררה שכבר קבלו האחרונים שיהא לעולם ע"כ דהתם מיירי צשררה שאין מנהג לסלקו אבל בגבאים הרי פסקו האחרונים דכן יכולין הקהל לסלקו כמ"ש לעיל וגבאי נמי מקרי שררה כמ"ש צש"ע רנ"ו ע"ש וזה לפענ"ד פשוט.

וְהַנְּחָה עד הנה דברתי לעיקר הדין אבל לטענת המשולח אני תמה האיך יעלה על דעת מי שהוא לחייב הישיבה לתת לו מחנה נדקה ממה שהם מקבלים ועל הראשונים אנו צושים ואתה צא להוסיף עליהם שהרי צעיקר גביית כסף על אחוים כאלו שלוקח חמישים ולפעמים שבעים וחמש ולפעמים אפילו תשעים אחוים להמשולח והיתר להישיבה הרבה יש להרהר בזה אי לא הוה גזל ממש וליצא לפומא לא גליא אלא שכיון שבא לידי אגלה מה שבצמצוני לצי בהלכה זו ואני רצות צשנים אשר הארכתי בזה דלפענ"ד אין לזה שום היתר.

וְהַיָּעָם דהרי ידוע ומפורסם הוא לכל דמי שנותן נדבה למשל מאה דולללר או פחות או יותר אלו ידע שהמשולח יקח לעצמו שמונים דאלללר מזה או תשע מאות או חמש מאות מאלף מעולם לא היה נותנס לו והוה יותר אומדנא דמוכח מההיא דצבין נכסי על מנת למיסק לארעא דישראל ולא סליק דהמכר צטל ופשוט דאם יכנס המשולח לעצמו או יכנסו שניהם יחדיו לנדבן אחר וזה יאמר שגובה לשיבה והשני יאמר שגובה לעצמו לזה יתן צשביל הישיבה

מאה פעמים ולמשל לשיבה יתן מאה דאללחר ולהיחיד יתן דאללחר אחד או אפילו חמשה או עשרה דאללחר אבל דבר ברור הוא שלא יתן לו חמישים אחוז ממה שנתן להשיבה וכ"ש לא שמונים וצפרט צמעות ונדבות יותר גדולות וזה פשוט לכל בר דעת. וגדולה מזו דאפילו באים בשביל ישיבה רק בלתי ידועה כל כך יתנו לו סך עשרה דאללחר למשל וכשיצקש לשיבה מפורסמת יתנו לו מאה פעמים ככה הרי שהוא נתן הדקה עבור הישיבה ות"ת ומעולם לא היה נתן כסף כזה להמשולח נמצא דהוא אומדנא דמוכח דלאו לו נתן. וגם שהמשולח בא עמו צטענה ובהמתקת דברים מספר לו שיש צהישיבה ככה וככה ילדים וראשי ישיבות וכו' ועליהם הוא נתן ובלאו הכי לא היה נתן ואיכא כאן גניבת הדעת מפורש ואומדנא דמוכח כזה דלאו לדידיה הוא נתן.

סימן רלח

הגודר מעות לצדקה ונתנו לעני ונמצא עשיר אי קיים הגדר

עוד להג"ל

בר מן דין לפענ"ד יש כאן עוד איסור למי שנדר מעות לצדקה ונתנם לו וסובר שקיים צוה הגדר וצאמת חצי מעותיו הלך לעשיר שאינו ראוי לצדקה וא"כ לצד ממה שלקח המעות הרי הנודר לא שילם את נדרו, ועיין קדושין דף מ"ו מתיב רבינא המפריש חלתו קמת אינו חלה וגול ציד כהן ואמאי גול ציד כהן נימא אדם יודע שאין מפרישים חלה קמת ונתן לשם מתנה וכו' הרי דהיכי שלא יודע ודאי דהוה גול. והמהרש"א שם על תי" הגמ' ואי צעית אימא משום בעל הבית כתב ואין להקשות נמי אמאי לא משני צפשיטות כיון דצעה"צ סבר משום טירחי דכהן והא קבלה הרי אינו נתן לשם מתנה והוה גול ציד כהן דמ"מ כיון דצעה"צ אינו נתן תרומה אחרת לפי סברתו משום טירחי דכהן א"כ לא גולו כלום אלא דעשאוהו גול ציד כהן משום חורצה דצעה"צ שלא יאכלנה טבל עכ"ל. הרי דס"ד דאפילו היכי שהצעה"צ מעצמו נתן לכהן אלא שסבר משום טירחי דכהן ולא לשם מתנה הוה ס"ד דהוה גול צידה אלא שמשני דמ"מ כיון דהצעה"צ אינו נתן תרומה אחרת לפי סברתו משום טירחא דכהן א"כ לא גולו כלום והסברא לזה י"ל צב' אנפי או דכיון דהוא מעצמו נתן לו מרצונו הטוב ומסברתו שהוא סובר שהוא שייכי לכהן לא גולו הכהן כלום דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה בצברתו הנפקדת ונתנה לכהן וז"ש א"כ לא גולו כלום שהרי הוא מדעתו נתנו אלא דאעפ"כ עשאוהו חז"ל גול צידו משום חורצה. פן הב' דהנה הכהן צאמת לא הפסיד לו כלום

דבלא"ה היה צריך ליתן חלה לכהן רק שגרם לו איסור וזה לא מעלה ולא מוריד לענין גול ופי' זה השני פי' כ"ק אדמו"ר מרן מקלויזענבורג והחילוק לפי זה דצדקה אם נדר הרי ינטרך לשלם מכיסו לעני אחר ונמצא הפסידו ואם נתן בלא נדר כ"ש שמפסידו שאם לא היה נתן היה נשאר הממון אצלו לכן חשיב שפיר גולן אבל בחלה הרי עכ"פ צריך היה ליתן ודו"ק.

ולפענ"ד נראה פשוט שאם אחד המתנדבים נודע לו שהמשולח לקח לעצמו חמש מאות זוז מהאלף שהוא נתן להשיבה וקראו לדין שיחזיר לו המעות שנתן לו צטענת גול ואומדנא דמוכח שלא נתן המעות אלא לשיבה ולא להמשולח חייב להחזיר לו מדינא ואפי' בצדקה דהוי מעות שאין לו תוצעים מ"מ הכא כיון שהגודר לא קיים צוה נדרו א"כ הרי מחייבו לשלם מעות אחרים כנגדן ודאי דיכול להוציאו צדיינים ולא דמי לכהן המפגל את הקרבן דאף שמחייב להביא קרבן אחר לצעלים מ"מ אין חייב לשלם דהתם משום דהיזק שאינו ניכר הוא או למ"ד דפיגול איכא צמחשצה ואמחשצה ליכא לחייבי לשלם או מטעם תקנה כמ"ש בגמ' גיטין נ"ג ועיין רש"י שם ד"ה ותדוש ומהר"ם שי"ף שם ד"ה שדוש ועיין רמב"ן וריטב"א גיטין הנ"ל שהקשו דשחיטה פסולה הוה היזק ניכר ותי' דכי חשבי שחיטה פסולה היזק ניכר היינו כשנצלה בשחיטה דנמצא דאינה שחיטה אלא גזירה אבל כאן גבי פיגול שחיטה ראויה הוא אלא שדבר אחר גרם לה לפסול היינו מחשבת פיגול ולכן הוי היזק שאינו ניכר ועיין רמב"ן גיטין צדיני דגרמי וש"ך ח"מ סי' כ"ה ס"ק ו' אבל הכא שמפסידו צידים ולא קיים נדרו ודאי דיכול להוציא ממנו הממון. ובר מן דין לא דמי דהתם הרי הקרבן כבר נשחט ונפסל והכא הרי המעות לא נפסלו וישנו אף שהוציאו מ"מ נהנה ממנו כמוצן ופשוט.

ובדי' שלא להוציא צלי רא"י נראה הדבר מפורש בשו"ת דצ"ז ח"צ סי' קנ"ח וז"ל ראובן שאמר שהוא עני ועמדו ופרנסוהו בכלל העניים ואח"כ נודע צבירור שיש לו אם מוציאים מידו מה שנתנו לו או לא תשובה הדבר ברור שאם הפרנס מעצמו עמד ופרנסו ודאי דמוציאין מידו מה שלקח כיון דאיגלאי מילתא דאית ליה דמאן פייס ומאן שבק אבל אם פרנסו מדעת הצבור איכא פלוגתא צירושלמי ולא איפסקא הלכתא כמאן ולא מפקינן מיניה וכו' ומ"מ מסתברא לי דלא פליגי אלא צמתנה מועטת דבר מחילה הוא וסתמא מחלה אבל מתנה מרובה מפקינן מיניה ע"ש. הרי מפורש מדברי הרדצ"ו דהיכי דנתנו לו מעות צדקה ויש לו והוה אומדנא דמוכח דלא מחלי ליה מפקינן מיני' והכ"נ כן הוא הוא.

שם: שיעור נתינתה כו' שהרויח בכל שנה.

עיין בהערה¹³³.

שם: ואין לעשות ממעשר שלו דבר מצוה כו' רק יתנו לעניים.

עיין בהערה¹³⁵.

שם: ואין לעשות ממעשר שלו דבר מצוה כו' רק יתנו לעניים.

שם: ואין לעשות ממעשר שלו דבר מצוה כו' רק יתנו לעניים.

עיין בהערה¹³⁶.

ט"ז סק"א: ולענין לקנות מצות בכהכ"ז במעות מעשר נ"ל דאם בשעת קניית המצות היה דעתו על זה שרי וכו'. ועיין בחידושי רע"א בשם השל"ה דרק יכול ליתן ממעשר השיעור שרצה להוסיף יותר מחבירו אבל לא כפי מה שרצה גם חבירו ליתן דהא בזה לא הועיל לקופה של צדקה כלום. ועיין בהערה¹³⁴.

אי אפשר לשלם דמי שדכנות ממעות מעשר, ואפילו אם השדכן הוא בן תורה עני - מפי השמועה.

שאלה: בנות בית יעקב המוציאות לאור ספר שנה (yearbook) לטובת המוסד, קיבלו על עצמם לאסוף כסף על ידי מכירת פרסומת וכדומה, ובסופו של דבר לא יכלו לקיים את כל מה שקיבלו. האם מותר להם לשלם את מותר הכסף מדמי מעשר שלהן?

תשובה: בודאי מותר, ואין זה נחשב כאילו הן פורעות חובן מדמי מעשר, שהרי מלכתחילה היו יכולות לתרום את הכסף מדמי מעשר שלהן, ואף שלא רצו כן מלכתחילה, אבל עכשיו שלא יכלו לאסוף את הכסף בודאי לא גריעי מאחרים שיכולים ליתן מכסף מעשר שלהם - מפי השמועה.

¹³³ להלוות מעות מכספי מעשר בודאי מותר, כי אפילו עשיר בשעה שהוא נצרך למעות בכלל עני הוא, ואדרכה נראה שבכסף פרטי א"צ להלוות א"כ הוא בטוח על הקרן, אבל כאן שהוא כבר מעות עניים, אפשר שגם אם אינו בטוח על הקרן צריך להלוות, דהא אפילו אם הלה לא יחזיר המעות הרי עני הוא כשהוצרך ללוות, רצ"ע בזה - מפי השמועה.

¹³⁶ שאלה: האם מותר לנכות ממעות מעשר דמי הוצאות הדרך כשביל לתרום דם לחולה מסוכן? וכן האם מותר בכה"ג לנכות מדמי מעשר הפסד שכר לימוד עם אחרים?

תשובה: דמי הוצאות הדרך מותר לנכות, דאף שהתרמת הדם היא בגדר פיקו"ג שהיה מחויב לעשות כן בלא"ה ואפשר שגם מותר לחלל שכת עבור זה, מ"מ נראה שאין זה אלא ספק פיקו"ג, כי באמת כרגיל יש לבית החולים מספיק דם, ורק ע"י התרומה יכולים למלאות את מכסתם, ולכן אפשר שיכול לעשות כן בשבת דמידי ספק פיקו"ג לא יצא, ולענין מעשר כספים שאינו אלא מנהג טוב אזלינן בספק בהיפך לקולא.

אבל מה שהפסיד משכר לימודו בגלל ההתרמה זה אינו יכול לנכות מדמי מעשר, דאין זה אלא מניעת רווח, ובפרט שמעיקר הדין הרי אסור ליטול שכר עבור הלימוד, ורק שכר בטלה מותר, וזה לא שייך להחשב להפסד - מפי השמועה.

¹³¹ נראה שהוצאות המסחר, וכגון בת שצריכה לקנות בגדים חשובים ונאים כשביל העבודה, שאפשר לנכות את זה קודם שמחשבים כמה הרויחה מהעבודה. וכמו כן מסים שמנכה המעביד מהמשכורת השבועית (withholding) שאין זה נחשב בגדר ריוח כלל, דמעולם לא מגיע אליו [ולכן אם הוא מקבל עודף (refund) הוא צריך ליתן מעשר מכסף זה]. אבל עובד עצמאי, שאינו עובד אצל אחרים והוא משלם את המס לאחר מכן, אינו יכול לנכות את תשלומי המס, שהרי עד זמן התשלום הרי הכסף שלו והוא הרויחו ויכול להתעסק עמו, וכשמגיע זמן התשלום הרי זה חוב כשאר חובותיו שאינו יכול לנכותו - מפי השמועה.

¹³⁴ וכן יש להורות למעשה - מפי השמועה.

כשבונים מקוה בעיר אפשר לנדב חלקו ממעות מעשר, דאף שבגניית מקוה הוא חוב על כל בני העיר, אבל מכיון שאין בידינו לכופ מי שאינו רוצה ליתן, א"כ מי שנותן את חלקו לא שייך לומר שזה דבר שבחובה. וה"ה שיכול לנדב ממעות מעשר בשביל חברת הצלה וכדומה - מפי השמועה.

אי אפשר לשלם ממעות מעשר דמי תשלום חבר בבית הכנסת, דמכיון שהוא מקבל מקום ושאר שירותים על ידי זה, אין זה צדקה אלא מקח וממכר - מפי השמועה.

מותר לשלם ממעות מעשר כסף שמשלם בשביל ארוחה כדינער או מלוה מלכה לטובת מוסד צדקה, ורק צריכים לנכות מהחשבון את דמי הנאתו מהארוחה, כלומר, כמה הוא היה משלם כשביל ארוחה כזו, ואפילו אם המוסד משלם הרבה יותר מזה, מכל מקום א"צ לנכות רק כמה שארוחה כזו שוה בשבילו - מפי השמועה.

שכר לימוד א"א לשלם ממעות מעשר דהרי הוא מחויב בזה בלא"ה, ורק יש לצדד להקל כשכר לימוד לבת גדולה שאפשר שאינו מחויב בזה - מפי השמועה.